

KEMAL TAHİR'İN KURT KANUNU ROMANI ÜZERİNE AŞKIN ÇÖZÜMLEME*

Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ**

ETÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), II/4, Aralık 2017, Sayfa: 59-90

ÖZET

Türk toplumunun dünden bugüne taşıdığı somut tarihsel gerçeklikler ile fikir dünyasına şekil veren Kemal Tahir, toplumsal gerçekçi kimliği ile Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Marksist çizgiye kaydıktan sonra, içerisinde yaşanan toplumu, tüm dinamikleri ile özellikle de tarihi gerçeklikler noktasından açıklama gereğine inanmakla, tarihsel maddeciliği benimsediği söylenebilecek olan Kemal Tahir için roman, Türk toplumunu kendi gerçekleri üzerinde düşünmeye sevk edebilecek, oldukça önemli bir araçtır. Bu anlamda da yakın dönem Osmanlı-Türk siyasi hayatından konusunu alan "Esir Şehrin İnsanları", "Esir Şehrin Mahpusu", "Yorgun Savaşçı", "Kurt Kanunu" ve "Yol Ayrımı" romanları ile Kemal Tahir, hem onlarca kuramsal tezini, hem de siyasi, tarihi, kültürel ve sosyal özellikleriyle Anadolu - Türk insanının tarihsel gerçekliğini, kurmaca dünyaya taşımayı amaç haline getirmiştir ki biz bu çalışmada "Kurt Kanunu" romanını anlatının kaynağı, tarihsel çerçeve ve simgesel düzey üzerinden çözümlemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Kurt Kanunu, tarih, simge, kaynak

INTERNAL ANALYSIS OF KEMAL TAHİR'S NOVEL OF KURT LAW

ABSTRACT

Kemal Tahir, who has shaped the world of ideas with concrete historical realities carried by the Turkish society from today to the present, holds an important place in the Republican Period Turkish Literature with its social realistic identity. For Kemal Tahir, who can be said to have accepted the historical materiality by believing in the explanation of the society, all the dynamics and especially the historical realities after the Marxist line, the Turkish society is a very important tool to think about its own facts. In this sense, Kemal Tahir and Kemal Tahir, both of whom are on the subject of the Ottoman-Turkish political life in the near future, have come up with both their theoretical thesis as well as the theoretical thesis on "The People of the Captured Citizen", "Prisoner of the Captured", "Tired Warrior", "Kurt Law" Political, historical, cultural and social characteristics of the Anatolian - Turkish people, we aim to carry the fictional world to the world, and in this work we will try to solve it through the source, the historical framework and the symbolic level of the narrative of the novel "Kurt Kanunu".

Key Words: Kemal Tahir, Kurt Law, date, symbol, source

* Bu çalışma, "Kemal Tahir'in Romanları Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Bakımından Bir İnceleme" adlı doktora çalışmamızın ilgili bölümünün gözden geçirilmesiyle oluşturulmuştur.

** Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum e-mail: yzsumbullu@erzurum.edu.tr

Giriş

Asya Tipi Üretim Tarzı, İttihat ve Terakki, Jöntürkler, Osmanlı ve Cumhuriyet Batılılaşması, Cumhuriyet, Devrimler, Osmanlıcılık, Türkçülük, İslamcılık, Feodalite, Burjuvazi, Kölelik gibi pek çok konuda, geniş açılımlar içeren tarihi romanlarında Kemal Tahir, sosyal zaman ile olay zamanını bahsi geçen yaklaşım tarzı ile hem eş zamanlı, hem de art zamanlı olarak iç içe işlemiş ve bir bakıma kurmaca gerçeklik ile yoğun bir tarih öğretisine yönelmiştir.

Bu doğrultuda edebi eserin doğuşuna yön veren toplumsal, ekonomik, siyasi vb. bağlamlar arasındaki ilişkiler üstüne düşünmek, bu ilişkileri değerlendirmek esasına dayalı olan "Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri" metodu genelinde yazarın "Kurt Kanunu" romanına aşkın çözümleme açısından yaklaşarak, anlatının kaynağı, tarihsel çerçevesi ve simgesel düzeyi üzerinden bir çözümleme denemesinde bulunulacaktır ki romanı, piyasa için üretimden doğmuş bireyselci toplumdaki gündelik yaşamın yazınsal düzleme aktarılması olarak ele alan yapısalcılık için öncelikli konunun, roman biçimi ile bu biçimin içinde geliştiği toplumsal ortamın yapısı arasındaki ilişkinin ortaya konması olduğunu da yeri gelmişken belirtmemiz sağlıklı olacaktır.

1. Anlatının Kaynağı

Kemal Tahir, içinde yaşanan toplumun tüm yönleriyle iyi anlaşılması yönünde, tarihe ve tarih bilincine büyük bir önem vermektedir. Özellikle, Marksist çizgiye kaydıktan sonra yazarın, Marks ve Engels'in az gelişmiş toplumları tanımlamak ve bilimsel sosyalizme giden yolu belirlemek maksadıyla oluşturdukları, beşli şemanın temel çıkış noktası olan diyalektik materyalizmi, bir hayat nizami haline getirmiş olması, bu düşüncelerinde belirleyicidir.

Bu noktadan sonra, Kemal Tahir'de, yaşanan anın tetkiki ve yorumlanması hususunda, tarih vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Artık onun için, Türk toplumunun geçmişten bugüne kadar ne tür ekonomik, toplumsal ve siyasal ilişkilerden, değişim ve aşamalardan geçtiği bilgisinin edinilmesi, yani tarih şuuru vazgeçilmez, bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, yazar incelememize konu olan Esir Şehrin İnsanları , Esir Şehrin Mahpusu, Yorgun Savaşçı, Kurt Kanunu ve Yol Ayrımı romanlarının tamamının konusunu, Osmanlı ve yakın dönem Türkiye tarihinden almıştır. Kemal Tahir'in, neden romanlarında Türk tarihini hiç ihmal etmediğini, yazarın aşağıdaki ifadelerinden açıkça anlamak mümkündür.

*"Çok az şey biliyorduk. Memleketi bilmiyorduk, halkı bilmiyorduk Çünkü tarihimizi bilmiyorduk dersem, neden çok az şey bildiğimizi yeterince anlatmış olurum"*²

Kemal Tahir'in, "Kurt Kanunu" romanında anlatının kaynağı, yukarıda ifade edilenler doğrultusunda, yine yakın dönem Türk tarihinin belirli bir

² Kemal Tahir, **Notlar 9/ Roman Notları 3**, yay. haz.: Cengiz Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1991, s. 11.

devresidir. Kemal Tahir, bu romanda İzmir Suikastı'nın icra edildiği, toplumsal anlamda son derece buhranlı bir devrenin siyasi, iktisadi ve sosyal gelişmelerini bir siyasetçi nazarıyla dikkatlere sunmaktadır.

Aşağıda ayrıntılarıyla ele alınacağı üzere, "Kurt Kanunu" romanında anlatının çıkış noktası olan İzmir Suikastıyla ilgili olaylar, temelde bir fon olmakla, ele aldığı ve işlediği konular itibarıyla, yakın dönem Türk tarihine farklı bir perspektiften yaklaşan yazarın bir takım kuramsal tezlerinin vitrininin oluşturmasında, bir aracı haline gelmektedir.

"Kurt Kanunu" romanı, bu bakımdan anlatıya kaynaklık eden konu çeşitliliği bakımından, oldukça zengin bir eserdir. İzmir Suikastı, İttihatçılık, halkçılık, devrimler, İstiklal Mahkemeleri, Halifeliğin kaldırılması, İzmir İktisat Kongresi, Cumhuriyet Halk Fırkası ve Mustafa Kemal Atatürk konularındaki bir takım tezler, eserin belli başlı tarihi konularını oluşturmaktadır. Bu konuların ne şekilde eserde yer aldığı bahsine geçmeden önce, anlatının kaynağı konusunda bize yol göstereceği kanaatinden hareketle çeşitli değerlendirmeleri burada kullanmak istiyoruz.

Öncelikle, ilgili yayınevi tarafından "Kurt Kanunu" romanının sunuş yazısı dikkatimizi çekmektedir. Bu sunuş, romanın içeriği konusunda bizlere bazı ipuçları vermektedir.

*"Kurtuluş sonrası en gerilimli, en bunalımlı dönemi 'İzmir Suikastı' dönemidir. Kemal Tahir, tadına doyumaz Türkçe'si ve özgün tarih görüşüyle, bu dönemin tehlikeler içinde kısırılmış insanlarını, bu insanların ağır dramlarını anlatıyor. Kurt Kanunu'nun ilginç yanı roman boyutları içinde yakın tarihi yansıtmaya kadar, gerçekten yaşamış kahramanların yaşantılarını değerlendirerek, geçmişin olaylarını ders alınabilecek bir güncellik içerisinde vermesindedir."*³

Berna Moran, "Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış" adlı eserinde "Kurt Kanunu" romanının gelişim sürecini açıklarken, eserin kaynakları üzerinde de kısaca durmaktadır.

*"Kısacası roman, Cumhuriyetin ilk yıllarında halkçılar ile muhalefet arasındaki iktidar kaovgasını, halkçıların teröre kayışını sergiler ve bu tarihsel gelişimin (Kemal Tahir'e göre) nedenlerini açıklar. Yazar, İzmir suikastını diktatörlüğe sapan halkçıları okuyucunun gözünde suçlamak için kullanır."*⁴

Kemal Tahir üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Hulusi Dosdoğru ise eserde anlatıya kaynak olarak, İttihatçıları ve İttihatçıların dramını işaret etmektedir.

"Kurt Kanunu romanı Kara Kemal'in kişiliğinde İttihat ve Terakki'nin dramını dile getirir. Bir zamanlar memleketi ellerinde tutanların akıl almaz serüvenlerini belgelere

³ Kemal Tahir, **Kurt Kanunu**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1975.

⁴ Berna Moran, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, s.141.

dayanarak sayar döker. Osmanlı İmparatorluğu'nun batış döneminin çok dar bir kesitini bütünüyle yansıtır.”⁵

Roman, yayım tarihi olan 1969'dan itibaren içerdiği tezler bakımından özellikle sol çevrelerden büyük bir tepki çekmiştir. Yazarın İzmir Suikastı'nı bahane ederek Mustafa Kemal Atatürk'e saldırmak için bu eseri kaleme almış olduğu, öne çıkan en önemli eleştiri başlığıdır. Bu konuda, roman üzerinde bir değerlendirme yazısı yazan Rauf Mutluay'da durmakta ve anlatının kaynağı konusunda farklı bir yaklaşımda bulunmaktadır.

“Alışılmış değerlere aykırı düşen, tedirginlik getiren yorumlarla her romanında bir teklifin görevini yüklenen Kemal Tahir, Devlet Ana'dan sonra en çok bu eseriyle tepki gösterecektir. Kurt Kanunu, İzmir suikastını ve izlenen Abdülkadir-Kara Kemal ikilisini konu edinmektedir. Haklarının yendiğine inanan son ittihatçıların 'Sarı Paşa'yı ortadan kaldırmak için düzenlenen bir suikast döneminde içten içe hesaplaşmaları: İstiklal Mahkemeleri'nin kuralı kendine uyan kararları içinde girilen temizlik; bu arada Kara Kemal açısından Kurtuluş Savaşı sonrasının muhasebesi. Bazı yazarların Atatürk'e karşı suçlamalar aramakta gayretkeşliğe düştükleri bu konu, dolaylı yoldan gerçekten Kemal Tahir'e bazı olanaklar getirmektedir. Açıkta açığa bir eleştirinin yolu bulunmadığı zaman bazı sözcülerin düşüncelerine sığınacağı tabiidir, Romancı çok düğümlü bir dramı konu edindiğini söyleyerek savunabilir kendini; ama bu seçimde bir yan tutma, bir fırsat arama yolu da vardır kendiliğinden. Abdülkadir hovarda kişiliğinde romanına hızlı ve tahrik edici sayfalar eklemek olanağını kullanan yazar, Kara Kemal kimliğine de aslında olmayan olgunluklar, üstünlükler, derinlikler yükleyerek ölçüsünü kaçıır.”⁶

Eserde, asıl anlatılmak istenen konunun İttihatçıların dramı ve Cumhuriyet rejiminin ilk yıllarındaki uygulamaları olduğunu belirten Fethi Naci, romanı iki ayrı açıdan ele almıştır. Ona göre, roman öncelikle, İttihat ve Terakki'nin tükenişi, ardından 1923-1926 döneminin eleştirisini, hareket noktası olarak belirlemiştir. Fethi Naci ayrıca, Kurt Kanunu'nun İttihatçılara en olumlu yaklaşan roman olduğunu ve Cumhuriyetin ilk yıllarını değerlendiren romanlar arasında, bu dönemle ilgili epeyce eleştiri bulundurduğunu da ifade etmektedir. ⁷

“Kurt Kanunu” romanında, anlatının kaynağı konusunda, yukarıda yapılan değerlendirmelere ilaveten bizzat Kemal Tahir'in, bu konudaki görüşlerine de dikkat çekmek istiyoruz. Yazar, eserin kaleme alınışı ve muhtevası üzerinde kendisi ile yapılan bir söyleşide İttihatçıların dramını konu aldığını, şu şekilde ifade etmektedir.

⁵ Hulusi Dosdoğru, **Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir**, Tel Yayınları, İstanbul, 1974, s.317.

⁶ Rauf Mutluay, **1969'da Roman ve Hikayemiz**, Varlık Yıllığı, 1970, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969, s. 35-36.

⁷ Bkz. Fethi Naci, **Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1981, s. 119.

“Kurtlukta düşeni yemek kanundur. Romanın konusu 1926 İzmir Suikastı gibi son derece burhanlı bir devrede geçiyor. Bunun için adını Kurt Kanunu koyduk. Kişiyi sosyal çevresi ve bunalımları içinde ele alıyorum. Gerçekten büyük tehlikeler içinde kısıtlanmış insanların romanı bu. Sosyal ve kişisel bir bunalım çizgisinde alındığı için konu, modern insanı araştıran ve bunalıma dayanan bilimsel görüşleri de burada yerli olarak kullanan bir tutum içindeyim...”⁸

Kurt Kanunu romanında, anlatının kaynağını oluşturan konuları, Cumhuriyet devrimleri ve bu dönemde yaşanan İttihatçı- Halkçı çatışmasının ardında yatan ekonomik, toplumsal ve kültürel etkenler, devrimlerin arkasındaki kişiler ya da gruplar ve bunların ekonomik dayanakları, İstiklal Mahkemeleri'nin kuruluş ve işleyiş süreci, İzmir İktisat Kongresi'ni hazırlayan etkenler, halifeliğin kaldırılmasının ardında yatan gerçekler, konularında yazara özgü bir takım kuramsal tezin açıklanma isteği, başlıklarında sıralayabiliriz.

Yukarıda bahsi geçen tüm anlatı kaynakları, 15 Haziran 1926 yılında Mustafa Kemal Paşa'ya yapılması planlanan İzmir Suikastı ve bu suikast girişiminin ortaya çıkarılması tarihi fonu eşliğinde şekillenmektedir. Yazar, tarihi gerçekliği bulunan bu fondan istifade ile döneme ilişkin pek çok konuda kendine özgü değerlendirmelerde bulunmaktadır. Romanda, 17 Haziran 1926 tarihli gazeteler, Cumhurbaşkanı Hazretlerine, İzmir gezileri sırasında bir suikast düzenlendiğini, eylemcilerin silâhları, bombaları ve hazırlıklarıyla birlikte yakalandıklarını, sanıkların ifadelerinde suçlamaları kabul ettiklerini duyurur. Bu gelişmeler, anlatının üzerine şekilleneceği temeli oluşturması bakımından dikkate değerdir. Yalnız, bahsi geçen çerçeve konu etrafında gelişen anlatı kaynaklarından en çok göze batanı 1923-1926 yılları arasında İttihatçılar ile Halkçılar arasındaki gergin siyasi tablodur. Elbette, bu konunun işlenmesi noktasında, İzmir suikastı de bu çatışmaların zirveye ulaştığı süreç olarak, esere özellikle yerleştirilmiş bir fon olmaktadır.

Kemal Tahir'in eserine bu konuyu kaynak almasında, yazarın bir takım tezleri ön plana çıkmaktadır. Hatırlanacağı üzere, ona göre Anadolu'da Milli Mücadele'yi zafere ulaştıran asker-sivil kadronun çoğunluğunu İttihatçılar oluşturuyordu. Oysa, yalnızca ufak bir küme Mustafa Kemal ile birlikte devleti ele geçirmiştir. Son kongrede, İttihat ve Terakki Partisi dağılmıştır ama İttihatçılık ruhu yaşamaktadır. Bundan dolayı halkçılar, İttihatçılara kesin bir darbe vurmak arzusuyla, İzmir Suikastı girişimden yararlanarak, İttihatçılığın kökünü kazımışlardır

Burada yazar, İttihatçılar ile Halkçılar arasındaki çatışmada, Halkçıları benimsedikleri politikalar ve uygulamaya çalıştıkları siyasi rejim nedeniyle olabildiğince hatalı görmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Kemal Tahir, Cumhuriyeti Osmanlı'nın bir devamı olarak görmektedir. Cumhuriyet dönemi de

⁸ Hulusi Dosdoğru, **Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir**, s.317-320.

bu anlamda Osmanlı çöküntüsünün bir devamıdır. İmparatorluktan rejim değişikliğine girilerek Cumhuriyet'e geçilmiştir. Ancak, yapılan devrimlerle, yöneten- yönetilen ayrılığı, yönetimin halkla buluşturulamaması, toplumsal yapıyı, eskisinden daha kötü bir hale sokmuştur.

Yazar, neticede emperyalizme karşı savaşıarak, cumhuriyetin kurulmasına katkıda bulunan İttihatçılar'ın eskiden beri taşıdıkları liderlik psikolojisi içerisinde Mustafa Kemal'e suikast olayına teşebbüs etmeleri konusunu, eserinin çıkış noktası olarak belirlemiştir. Cumhuriyet Devrimleri ve Batılılaşma, bu anlatıdaki bir diğer kaynağı oluşturmaktadır. Kemal Tahir'e göre, Atatürk döneminde girilen büyük değişim ve devrim çabaları, temelde toplumun bünyesine uymayan Batılılaşma sürecinin bir uzantısı olarak devam ettirildiği için, gerek devlet yapısında, gerek toplumsal yapıda büyük toplumsal sarsıntılara sebep olmuştur.

Kemal Tahir'in notlarından ve kendisi ile yapılan röportajlardan hareketle Halifeliğin ilgasına şiddetle karşı olduğunu biliyoruz. Yazar, bu konu üzerindeki fikirlerini Türk kamuoyuna iletme aracı olarak "Yorgun Savaşçı" romanına ek olarak "Kurt Kanunu" romanını da seçmiştir. Romanda Kemal Tahir, Osmanlı Devletinin son günleri ve Saltanatla Halifeliğin kaldırılış şekli üzerindeki değerlendirmeleri ile kafalarda bilerek, yeni soru işaretlerinin oluşmasına neden olmaya çalışmaktadır. Bu anlamda da halifeliğin ilgası, eserdeki bir diğer anlatı kaynağı olmaktadır.

Yazar, Cumhuriyet tarihimizin üzerinde büyük tartışmalar yaratan konularından biri olan İstiklâl Mahkemeleri konusunu da eserinde işlemiştir. Yazara göre, İstiklal Mahkemeleri, iktidar partisinin kendisine yönelen eleştirilere veya Atatürk'ün, yaptığı yenilikleri kabul etmeyenlere karşı kullandığı bir kurum haline dönüşmüştür. Kemal Tahir, bu eserinde ayrıca İzmir Suikastı girişiminin iktidardakilerin muhalefeti toptan imha etme politikasını devreye sokmada bir ateşleyici olduğunu, bu sayede iktidarın İstiklal Mahkemeleri yardımıyla, ülkenin tek siyasi gücü olduğunu da ifade etmektedir.

"Kurt Kanunu" romanında, anlatıya kaynak oluşturan konuların en önemlilerinden biri de İzmir İktisat Kongresi ve bu kongrede alınan kararlar üzerine şekillenmektedir. Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere, Kemal Tahir, İzmir İktisat Kongresinde, Halkçılar'ın liberal sistemden yana olduklarını resmen açıklamalarını şiddetle eleştirmektedir. Ona göre bu karar, ülkemizde gerçekleşmesi asla mümkün olmayan bir burjuva sınıfı oluşturma çabalarının ilk adımıdır. Bu anlamda, yazarın kapitalizm ve emperyalizm karşısındaki tutumu "Kurt Kanunu" romanında, liberalizm tartışmaları üzerinden dikkatlere sunulmaktadır.

Romanda, anlatıya kaynak oluşturan son konu Cumhuriyet Halk Fırkası ile ilgili değerlendirmeler çerçevesindedir. Kemal Tahir, eserinde Terakkiperver Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki çekişmeleri ayrıntıları ile anlatırken, eleştiri oklarını Cumhuriyet Halk Fırkası üzerinde yoğunlaştırmış, diğer romanlarında olduğu gibi, ittihatçı kadroya sahip çıkmıştır. Kemal Tahir'i bu konuda asıl

öfkelen diren, tek parti, tek lider düzeninin hakim kılınmak istenmesiyle ülkenin monarşiye sürüklenmesidir. Neticede yazar, Cumhuriyet Halk Fırkası'na duyduğu öfkeyi somut hale getirme hususunda "Kurt Kanunu" romanını bir araç haline getirmiştir.

Kurt Kanunu romanında, anlatıya kaynak oluşturan konular, yazarın siyasi eğilimleri ve ileri sürdüğü bir takım tezler doğrultusunda, oldukça zengindir. Yazar, bu konuda, ilk etapta İzmir Suikastını çıkış noktası olarak belirlemede, arkasından ardı ardına diğer kaynaklarını, bu çıkış noktası eşliğinde işlemeye başlamaktadır. Kaynakları itibariyle, yakın dönem Cumhuriyet tarihinin tartışmalı onlarca konusuna temas etmiş olmakla eser, oldukça zengin ve renkli bir yapı sergilemekte, bu bakımdan da dikkat çekmektedir.

2. Tarihsel Çerçeve

Kemal Tahir'in tarih konulu diğer romanlarında olduğu gibi "Kurt Kanunu"nda da hem yoğun bir tarih araştırmasının, hem de zengin bir hayat tecrübesinin ağırlığı kendini olabildiğince hissettirmektedir. Hatırlanacağı üzere, siyasi, ekonomik ve toplumsal yönleriyle, Osmanlı- Türk toplumunu diyalektik materyalizmden hareketle açıklama girişimlerinde bulunan Kemal Tahir için, tarih bilinci öncelikli bir çıkış noktası oluşturmaktaydı. Yazar bu anlamda, özellikle hapisane yıllarında ağırlıklı olarak, Türk tarihi araştırmalarına yönelmiş, pek çok kaynağı gözden geçirmiştir. Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Yorgun Savaşçı, Kurt Kanunu ve Yol Ayrımı romanları, işte bu incelemelerin kurmaca dünyaya taşınan ürünleri, olmakla değerlendirilebilir.

"Kurt Kanunu" romanı, yakın dönem Türk siyasi yaşamının toplumsal açıdan oldukça önemli bir konusunu; Eski İttihatçının iktidarı bir kez daha ele geçirmek için Mustafa Kemal Paşa'ya, İzmir'de suikast düzenleme girişimlerini ve bu suikast girişiminin hükümet güçlerince, önceden haber alınarak, başarısızlıkla sonuçlandırılmasını ele alır. Bu eksen konu etrafında yazar, döneme damgasını vurmuş, pek çok siyasi gelişmeyi ve bu gelişmelerde rol almış kişilerin dramını da eserine yerleştirmiştir.

Bu bölümde, romanda anlatıya kaynak oluşturan konuların ve kişilerin tarihsel çerçeveye ne oranda paralellik sergilemiş olduğu, incelenmeye çalışılarak, yazarın kurmaca dünyası ile gerçek dünya arasında, bir mukayeseye girilecektir.

"Kurt Kanunu" romanında, tarihsel çerçeve çizilirken, öncelikle olaylardan, ardından kişiler üzerinden bir değerlendirmede bulunulacaktır. İzmir Suikastı, İzmir İktisat Kongresi, İstiklal Mahkemeleri, Takrir-i Sükun Kanunu, Şeyh Sait Ayaklanması, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Cumhuriyet Devrimleri, üzerinde durulacak konuları oluştururken; Kara Kemal, Abdülkadir, Ziya Hurşit, Laz İsmail, Rüştü Paşa, Giritli Şevki gibi karakterler de romandaki ve tarihteki işlevleri ile ele alınacaktır.

“Kurt Kanunu” romanında, olayların gelişim süreci, İzmir Suikastı üzerine kuruludur. Hatırlanacağı üzere, romanda bu olay özetle şu şekilde işlenmekteydi. Eski İttihatçılardan bir gurup komitacı, Cumhuriyet Devrimleri'nin toplumsal huzursuzluğa neden olduğu tezinden hareketle, iktidarın el değiştirmesi gereğine inanarak, Mustafa Kemal Paşa'ya, İzmir gezisi sırasında, bir suikast tertiplemeyi planlamaktadırlar. Bu olaydan önceden haberdar olan hükümet yetkilileri, son güne kadar gerçekleştirilecek olaydan habersizmiş gibi davranarak, tüm eylemcileri kısıkvrak ele geçirir. 17 Haziran 1926 tarihli gazeteler, Cumhurbaşkanı Hazretlerine, İzmir gezileri sırasında, bir suikast düzenlendiğini, eylemcilerin silâhları, bombaları ve hazırlıklarıyla birlikte yakalandıklarını bildirir. Ayrıca, olayın İstiklâl Mahkemesine intikal ettirildiği, mahkeme heyetinin davayı yerinde inceleyip, sonuçlandırmak üzere, İzmir'e doğru yola çıktığı da kamuoyuna resmen ilan edilir.

Oldukça sıkı şekilde yürütülen soruşturma neticesinde, İstiklâl Mahkemesi, eski Lazistan mebusu Ziya Hurşit ile bu eylemde kullanılmak istenen Gürcü Yusuf, Laz İsmail ve Sarı Efe'yle İzmit Milletvekili ve eski Milli Eğitim Bakanı Şükrü Bey'in hükümeti devirmek amacıyla bu eyleme müracaat ettiklerini duyurur. Ardından da ülke çapında büyük çaplı bir tutuklama girişimine başlanır.

Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Bey, Cafer Tayyar Bey, Dr. Kazım, Talât Bey, Hüseyinzade Kör Ali Bey, Abidin Bey, Canbolat Bey, Halis Turgut Bey, Münir Hüsrev Bey, Arif Bey, Kara Vasıf Bey ile suikastçiler de dahil olmak üzere tutuklananlar yirmi üç kişiye ulaşır. Cumhurbaşkanının devreye girmesi ile Milli Mücadele'de büyük katkıları olan paşalar serbest bırakılırken, İzmit milletvekili ve eski Milli Eğitim Bakanı Şükrü Bey, Eskişehir milletvekili Miralay Arif Bey, Saruhan milletvekili Abidin Bey, Trabzon milletvekili ve eski Adalet Bakanı Hafız Mehmet Bey, Erzurum milletvekili Rüştü Paşa, eski Lâzistan milletvekili Ziya Hurşit, Baytar Miralay Rasim Bey, Sarı Efe, Edip Bey, Lâz İsmail, Gürcü Yusuf, Çopur Hilmi, Sivas milletvekili Halis Turgut, İstanbul milletvekili İsmail Canpolat idama mahkum edilirler. Gıyabında idama mahkum edilen Kara Kemal Bey, yanına sığındığı Emin Bey'in evinde baskına uğrayınca bir tavuk kümesinde intihar eder, Abdülkadir ise halen kaçak durumundadır.

Yukarıda anlatılanların tarihsel çerçevesinin belirlenmesinde öncelikle “Türk Demokrasi Tarihi” adlı eseriyle, bahsi geçen konu üzerinde incelemelerde bulunan Tevfik Çavdar'a bakmak gerekmektedir.

“ Halk Fırkası tarafından potansiyel bir muhalefet odağı olarak görülen İttihatçıların tasfiyesi İzmir Suikastı nedeniyle yeniden gündeme getirilmiştir. Gazi'nin İzmir ziyaretinde yapılması planlanan suikast girişimi, tetikçileri kaçırarak motorun kaptanı tarafından ihbar edilince girişimin sorumluları tutuklanmıştır. Suikast haberi, 16 Haziran 1926'da gazetelerde yer aldı. Sanıkları yargılamak için Ankara İstiklâl Mahkemesi görevlendirildi. Bilindiği gibi, Mahkeme başkanı Kel Ali, diye bilinen Afyon milletvekili Ali Çetinkaya'ydı...Olaya sadece suikast girişimi olarak bakılmadı. Mahkeme heyetine göre, suikast uzun yıllar süren bir tertiptir ve politik ihtirasın sonucuydu. Böylece, Birinci

TBMM'de görev yapan ikinci gurup üyeleri ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın liderleri de dava kapsamına alındı. Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa gibileri de sanık sandalyesine oturtuldu. Duruşmalara, mahkeme salonuna dönüştürülen Elhamra Sinemasında, 26 Haziran 1926 günü başlandı. Suikast olayına İzmir'de, rejimi yıkmaya yönelik davaya da Ankara'da bakıldı...11 Temmuz'da savcı iddianamesini okudu. Kararda 12 kişi idamla cezalandırıldı. İdamlar 13-14 Temmuz gecesi infaz edildi. İdam edilenlerden altısı milletvekili idi. Milletvekili olanlar: Arif (Ayıcı- Eskişehir), Şükrü Bey (İzmit- Eski Maarif Nazırı), Halis Turgut Bey (Sivas), İsmail Canpolat (İstanbul) Abidin Bey (Saruhan) Rüştü Paşa (Erzurum) Diğerleri ise; Sarı Efe Edip, Hafız Mehmet Bey, Ziya Hurşit Bey, Laz İsmail, Gürcü Yusuf, Çopur Hilmi ve Rasim'dir...Ankara'daki yargılama, 1 Ağustos, 1926'da başlamıştır. 45 İttihatçı ve Terakkiperverci sorguya çekilmiş, 31 Ağustosta da mahkeme sona ermiştir. Olay Halk Fırkası basınında İttihat ve Terakki'den kurtulma bir çeşit zorunlu tasfiye şeklinde değerlendirilmiştir. Ankara'da tüm sorgulama Cavit Bey - Kara Kemal eksenine oturtulmuştur. Dava sırasında Kara Kemal'in intiharını duyulması bile (27 Temmuz 1926) bu durumu değiştirmemiştir...Suikastle ilgili olarak İzmir ve Ankara yargılamalarında idama mahkum olan 18 kişi şunlardır: Abdülkadir Bey (Eski Ankara Valisi), Nail Bey, Dr. Nazım (İttihat ve Terakki'nin Türk Özgürlük Hareketinin önemli isimlerinden) , Cavit Bey (Eski Maliye Nazırı) Hilmi (Ardahan Milletvekili), İsmail Canpolat (İstanbul Mebusu, İT'in İaşe ve Dahiliye Nazırı), Hafız Mehmet (Eski Trabzon Milletvekili), Rasim (Emekli Baytar Albay), Rüştü Paşa (Erzurum Milletvekili), Şükrü Bey (İzmir Milletvekili, İT'in Maarif Nazırı), Yusuf (Gürcü), Abidin Bey (Saruhan Milletvekili), Ayıcı Arif (Eskişehir Milletvekili) Edip (Sarı Efe) Hilmi (Çopur) İsmail (Laz) Kara Kemal Bey (İT'in ünlü İaşe Nazırı, İntihar etti)"⁹

Hazma Eroğlu'nun "Türk Devrim Tarihi" adlı eserinde, Kara Kemal'in de suikast girişiminde önemli bir rol oynadığı yönündeki tespitleri, Tevfik Çavdar'ın konuya ilişkin değerlendirmelerinde ve "Kurt Kanunu" romanında yansımaları bulmamakla birlikte aşağıdaki şekildedir.

"16 Haziran 1926 Çarşamba günü İzmir'e varmak üzere seyahatte bulunan Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya bir suikast yapacakları ihbarı üzerine suikastı fiilen yapmakla görevli olanlar, suç vasıtaları olan bomba ve silahları ile birlikte yakalanmışlardır. Müthiş suikast şebekesi aylardan beri bir takım özel tertibat ile her ne olursa olsun Gazi'ye karşı suikast yapmayı ve bu suretle de Hükümeti devirmeyi kararlaştırmışlardı. Suikastı hazırlayanlar Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın ileri gelenlerinden bir kısım ile eski İttihat ve Terakki Fırkası'na mensup bazı kimselerdi. En önemli rolü oynayanlar Terakkiperver Fırka'dan İzmit mebusu Şükrü Bey'le eski İttihat ve Terakkiçilerden Kara Kemal'di. Kara Kemal bu durumu sevk ve tahrik etmekte eski Ankara Valisi Abdülkadir gibi cüretli adamları tarafına almakla ayrıca eski Maliye Nazırı Cavit Bey'den maddi yardım almakta idi. Rüştü Paşa, Halis Turgut, Ayıcı Arif gibi Terakkiperver mebuslar bu teşkilat içinde bu mel'un amaçlarına ulaşmak için vazife alanlar arasında idi...İzmir'de suikastı yapmakla görevli kişiler eski

⁹ Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, 1839-1950**, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s.278-283.

*Lazistan mebusu Ziya Hürşit, Laz İsmail, Gürcü Yusuf ve Çopur Hilmi'dir. Giritli Şevki de canileri motor ile İzmir'den Sakız adasına kaçırmakla görevlendirilmiştir."*¹⁰

İttihatçılık ve Jöntürkler konusundaki araştırmalarıyla tanınan Eric Jan Zürcher, İzmir Suikastı konusunda, bizlere kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Romanda, İstiklal Mahkemesi tarafından yargılandıktan sonra, idama mahkum edilenlerin listesi ile aşağıda verilecek olan liste arasında hiçbir fark yoktur. Ayrıca yargılama sürecindeki iddianamenin içeriği konusunda da büyük bir birliktelik gözlenmektedir.

"...Böylece sorgular tamamlandı ve 11 Temmuz'da Necip Ali (Küçük) talepten okudu. Ziya Hürşit, Ahmet Şükrü, Arif, Gürcü Yusuf, Lâz İsmail, Çopur Hilmi, Sarı Efe Edip, Rasim, Hafız Mehmet, Abidin ile (gıyaplarında) Abdülkadir ve Kara Kemal için ölüm cezası talep ediyordu. Halis Turgut, İsmail Canbulat, Rüştü Paşa, Hüseyin Rauf (Orbay), Adnan Adıvar, Rahmi (Evranos) (son üçü için gıyaben olmak üzere) ve bir takım daha önemsiz kişiler hakkında ise hapis cezası istedi. Savcının konuşması, gene, İTC'nin meşru yollarla iktidarı ele geçiremeyeceğini anlayıp, TCF'ye sızarak, bu partiyi kullandığına ve 1925 Şeyh Sait isyanında ve 'şapka kanunu'na karşı direnişte parmağı olduğuna işaret ediyordu. TCF nin kuruluşu Türk devrimine karşı sorumsuz bir sabotaj olarak gösteriliyordu. TCF kapatılınca, eski İttihatçılar -son çare olarak- Cumhurbaşkanı'nu öldürmeye karar vermişlerdi.

Savcının taleplerini açıklamasından sonra, mahkeme, oturumu, kararın bir sonraki gün saat 4'de açıklanacağını duyurarak kapattı.

Sanıkların bu sırada pek umudu yoktu, çünkü savcının talepten bir önceki gün (10 Temmuz) Ali (Çetinkaya) Akşam gazetesine verdiği bir mülakatta suikastın TCF içinde planlandığını ve bu partinin eski İttihatçılar'dan, İkinci Grup üyesi gericilerden ve Cumhurbaşkanı'nın kişisel düşmanlarından oluştuğunu söylemişti. Dava sonuçlanmadan önce yapılan bu yayın, birçoklarınca mahkeme başkanının hoş görülemez bir kabalığı şeklinde değerlendirildi. Karar açıklandığı zaman, savcının talebinden bile daha sert olduğu görüldü. Ceza yasasının 55. maddesi (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu tebdil ve ilgaya ve bu kanuna dayanarak kurulan Büyük Millet Meclisi'ni vazifeden men etmeye yönelik fiiller) gereğince aşağıdakiler ölüm cezasına çarptırıldı :

1.Ziya Hürşit 2.Gürcü Yusuf 3.Lâz İsmail 4.Çopur Hilmi 5. Sarı Efe Edip 6.Abidin 7.Halis Turgut 8.İsmail Canbulat 9. Rüştü Paşa 10.Hafız Mehmet 11.Rasim12.Arif 13.Kara Kemal 14.Abdülkadir (Son ikisi halen yakalanmış değildi.)

Ölüm cezaları aynı gece infaz edildi. Mahkumlar İzmir'in merkezinde çeşitli yerlere konulan darağaçlarında asıldılar. Kurtuluş Savaşı kahramanlarının hepsi sonraki gün serbest bırakıldı. Serbest bırakılışları kendiliğinden halkın sevgi gösterisine dönüştü, ama Ali

¹⁰ Hamza Eroğlu, **Türk Devrim Tarihi**, Ayyıldız Matbaası, 3. Baskı, Ankara, 1977, s.198-200.

*Fuat (Cebesoy) hariç hiçbiri bir daha Mustafa Kemal'in sağlığında Türk siyasal hayatında bir rol oynayamadı"*¹¹

Şevket Süreyya Aydemir'in, İzmir Suikastı konusundaki tespitleri, bizlere yukarıda aktarılanlardan farklı bir tablo sunmamakla birlikte, eserdeki tarihin gerçekliğinin belirlenmesinde, bir diğer kaynak durumundadır.

"Suikast tertibi, bu işe katılanlardan, Şevki isminde bir motorcu tarafından emniyete haber verilir. Tertipçi Ziya Hurşit'tir. Motorcuya verilen vazife, suikasttan sonra katilleri Yunan adalarına kaçırmaktır. Fakat ya işin başarılamayacağı ve sonunun kötü olacağı korkusu yahut da belki bir pişmanlık duygusu Şevki'yi Emniyet Müdürlüğüne sevk eder. Halbuki Gazi ertesi gün İzmir'de olacaktı. Ve görünüşe göre bu cinayete kurban gidebilirdi. Esvela yattığı otelde Ziya Hurşit tevkif edildi. Yatağının altında silah ve bombalar çıktı. 3.000 lira kadar para da bulundu. Aynı zamanda, diğer bir otelde yatan üç kiralık katil yakalandı: Çopur Hilmi, Laz İsmail, Gürcü Yusuf! Üç sabıkalı serseri..."

Suikast, Ziya Hurşit ve bu üç serseri eliyle yapılacaktı. Cinayet, Gazi'nin arabası Ziya Hurşit'in kaldığı Gaffar Zade oteli önündeki sokağın dar dönemecini geçerken tabanca ve gerekirse bombalarla işlenecekti. Sonra katiller karışıklıktan faydalanıp cinayet yerinden ayrılacaklardı. Yakın bir yerde Çopur Hilmi adında biriyle, Giritli Motorcu Şevki'nin bekledikleri bir otomobile binerek sahile varacaklardı. Oradan Şevki'nin motoru ile Yunanlıların Sakız adasına geçeceklerdi. Mustafa Kemal ortadan, işte böyle ve bu Çopurların, Lazların, Gürcülerin eliyle kaldırılmış olacaktı..."

Ziya Hurşit yakalanınca suçunu ve tertibi itirafta pek gecikmez. Fakat tertibin İzmir'de daha başka iştirakçileri de vardı: Başta Sarı Efe Edip, zaten Çopur Hilmi ile Şevki onun adamlarıdır. Sarı Efe ortaya çıkınca işin İstanbul'daki idarecileri de belirdi: Başta İzmit Mebusu Şükrü Bey ve diğerleri vardır. Sonra şu da anlaşıldı ki, İzmir teşebbüsü daha önce Ankara'da başlamıştır. Ankara ile Bursa'da yapılan birtakım incelemelerden sonra İzmir münasip görülerek oradaki tertibe varılmıştır.

İş bu şekli alınca İstanbul ve Ankara'da da tevkiflere girişildi. Şükrü Bey'le Sarı Efe ve yakınları İstanbul'da yakalanarak İzmir'e getirildiler. İstiklâl Savaşı muharıplerinden ve Gazi'nin yakınlarından olan Eskişehir Mebusu Albay Arif Beyle bazı yakınları da Ankara'da tevkif edildiler.

*Ama işte o zaman şüpheler ve ilişkiler siyasi gruplara sıçradı: Ankara ve İstanbul'da eski Terakkiperver Cumhuriyet Partisi kurucuları ve öncüleri şüpheli görüldüler. Yakalandılar. Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Refet Paşa, Cafer Tayyar Paşa ve diğerleri bir aradaydılar. İstanbul'da eski İttihat ve Terakkinin önde gelen mensupları da tutuldular..."*¹²

Kemal Tahir, romanında sık sık kahramanı Kara Kemal aracılığıyla, İttihatçıların işi son zamanlarda nasıl komitacılığa kaydirmiş olduğu üzerinde de

¹¹ Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, çev. Nüzhet Salihoglu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1987, s.270-271.

¹² Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam**, III, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.255-256.

durur. Hatta Kara Kemal'in yanına sığındığı Emin Bey'in İttihatçıların benimsediği komitacılık yüzünden cemiyetten ayrılmasının da altını çizer. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte eski ihtişamlı günlerinin hasretiyle yanan İttihatçıların, iktidar olma yönünde, nasıl her şeyi mubah gördüğünü de eleştirir. Romandaki bu genel tablo, tarihi çerçeve noktasında ise aşağıdaki şekildedir.

*"İttihat ve Terakki komitesi tarafından kullanılan siyasi yöntemler, korkutma, baskı altında tutma, adam öldürme ve darbe yapma gibi genellikle şiddete dönük eylemlerdi."*¹³

İzmir Suikasti girişiminde, bir ara sanık sandalyesine oturan Milli Mücadele'nin önemli isimlerinden Kazım Karabekir'in hatıralarında, bu konuya ilişkin kısa anekdotu vermekle bir sonraki bahse geçeceğiz.

*"...Çok geçmeden "Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya" İzmir'de suikast tertipleyenlerle alaka ve irtibatı bulunduğu iddiası ile Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy vs. Terakkiperver Partisi ileri gelenleri ile birlikte 'İzmir İstiklâl Mahkemesi' ne verilmiştir."*¹⁴

Yukarıdaki alıntılardan ve romandaki genel görüntüden hareketle, Kemal Tahir'in İzmir Suikastı olayı ve bu olayla ilişkilendirilen kişilerin tarihi gerçekliği konusunda, mümkün olduğunca bilinen tarihe sadık kaldığı ifade edilebilir. Yalnız, yazarın özellikle halkçılar aleyhine takındığı tutum, onu eserde zaman zaman İttihatçı vari bir tutuma sokarak, suikast girişiminin tek taraflı bir eylem olmadığı, aksine bu eylemde halkçıların da azımsanmayacak bir kıskırtıcılık içerisinde bulunduğu yönüne de kayar.

Romandaki tarih konusunda dikkatimizi çeken bir diğer gelişme, İzmir İktisat Kongresi etrafında şekillenen tartışmalar üzerinden karşımıza çıkmaktadır. "Kurt Kanunu" romanında, Kemal Tahir, Tanzimat'tan beri sürdürülmeye çalışılan yanlış Batılaşmanın devam ettirilmesi kararının, İzmir İktisat Kongresinde, kapitalist ekonominin, yani liberal ekonominin benimsenmesiyle verildiği kanaatini ifade etmektedir. Yazar, bu fikirlerini somutlaştırmak anlamında da devlet eliyle zengin yetiştirmeyi, milli ekonomi için zararlı bulan, Kara Kemal'i devreye sokmaktadır.

*"Uydurmuyorum, kendimizden biliyorum. İzmir İktisat Kongresinde Halkçılar liberal sistemden yana olduklarını resmen açıkladılar. 'Eski düzeni sürdüreceğiz, ayanla, eşrafla iş göreceğiz, kadroları değiştirmeyeceğiz, Türkçe'si, halka gitmeyeceğiz' demekti bu..."*¹⁵

Eserde yazar, İzmir İktisat kongresinde, ülkenin Liberalizme endekslenerek, yabancı sermayenin önünün açıldığını ve yerli sermayenin bu anlamda mahvına sebep olduğunu ve yerli burjuvazi yaratma girişimlerinin de bu kongrede karara bağlandığı tezini, sıklıkla ifade etmektedir. İzmir İktisat Kongresi ve bu kongrede

¹³ Emre Kongar, **İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, s.148.

¹⁴ Kazım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1969, s.8.

¹⁵ Kazım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, s.63.

alınan kararlar, acaba ne oranda Kurt Kanunu'ndaki şekliyledir. Bu anlamda, aşağıdaki tarihi kaynaklar, konuya belirli bir şekil vermektedir.

“ Türk İktisat Kongresi, 17 Şubat 1923'te İzmir'de toplandı. Kongre izlenecek ekonomik siyasetin saptanması için, Ekonomi Bakanlığı tarafından örgütlenmiştir. Bakanlık çalışmalarına ışık tutmak için bir belge hazırladı. Tüccarların, sanayicilerin, çiftçilerin, işçilerin, bankacıların ve hemen her tür meslek kuruluşu bu kongreye çağrılmıştı. Kongre o günkü, toplumsal ve ekonomik yapı içinde işlev ve güç sahibi olan kişileri bir araya getirmişti. Böylece, eşraf, ayan, tüccarlar ve özellikle İstanbul ticaret çevreleri, güçlerini bir kez daha kanıtladılar. Kongre, hükümete, bu gurupların çıkarlarına uygun öneriler yaptı. Toplantıda toprak reformu ve grev hakkı gibi konular tartışılmazken, özel girişimci çabalarıyla biriktirilmesini sağlayıcı önlemler öğütlendi. İlginç olan nokta, o günkü, kötü ekonomik koşullardan sorumlu tutulmasına karşın yabancı sermayenin Türkiye'ye çağrılmasıydı. Bir açıdan İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi, Osmanlılardan devralınan toplumsal ve ekonomik yapının onaylanması anlamını taşıyordu. Öte yandan, yabancı sermayenin ülkeye çağrılmış olmasına karşın, Kongre, Türk ekonomisinin yabancılar tarafından sömürülmesine de kesin bir biçimde karşı çıkmıştı...”¹⁶

Emre Kongar'ın bu kongrede yabancı sermaye konusunda aktardıkları ile eserdeki yaklaşımlar arasında çok büyük bir farklılık olmadığı gözlenmektedir. Yalnız, Kongar bu tespitlerinde halkçuların, yerli sermayenin teşekkülüne kadar, yabancı sermayeye olan ihtiyaca binaen böyle bir karara yönelmiş olduklarını ifade etmiş olmakla, yazarın değerlendirmelerinden ayrılmaktadır.

“ 1923 yılının Şubat ve Mart aylarında İzmir'de bir ulusal İktisat Kongresi toplandı. Kongre'ye başta Mustafa Kemal olmak üzere, Ankara'nın muzaffer liderleri, meclis üyeleri, bazı büyük topraklı zengin çiftçiler İstanbul'un Türk işadamları, Anadolu esnafının önde gelenleri ve işçiler katıldı... Kongre'nin amacı uygulamaya koyulacak iktisat politikası önlemleri hakkında hükümet kadroları ile toprak sahipleri, tacirler ve sınırlı varlıkları ile sanayiciler arasında bir uzlaşma sağlamaktı. Bir başka deyişle, Kongre yönetici asker – bürokrat kadronun toplumun varlıklı sınıflarıyla etkili bir siyasal sosyal iletişim kurma, siyasal iktidarını bu toplum kesimleriyle kurulacak belirli ilişkilerle ve belirli gelişme hedefleri etrafında sağlanacak ortak görüşlerle sağlamlaştırma isteği açısından hayati önem taşıyan bir platform oluşturmaktaydı.”¹⁷

Kemal Tahir, romanda kongre katılımcıları üzerinden de bir değerlendirmede bulunarak, katılımcıların temsil ettiği ekonomik çevre itibarıyla, hükümetin halk ile ekonomik bağını koparmak niyetinde olduğunu ifade etmektedir. Yukarıdaki alıntıda, katılımcıların nitelikleri dikkate alındığında, Kemal Tahir'in konuya vakıf olduğu söylenebilir. Yazarı bu konuda en fazla öfkelenen, yüzlerce yıldır başarıyla uygulandığını iddia ettiği devletçilikten liberalizme kayıştır.

¹⁶ Emre Kongar, **İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, s.265.

¹⁷ Yahya Tezel, **Cumhuriyet Dönemi'nin İktisadi Tarihi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002, s.148-149.

"Yeni cumhuriyet'in izleyeceği yöntem'in adı Milli İktisat'tır, kendisi devletçilik görünümündeki liberal politikadır, amacı kişilerin zenginleşmesiyle memleketi kalkındırmak, yabancı müteşebbisin yerine yerli özel teşebbüsü koymaktır... En koyu liberalizmin özü olan ferdin yapamadığını devlet yapar. Mustafa Kemal bu kongredeki nutkunda, özel teşebbüse dayanan bir ekonominin çerçevesini çizmektedir." ¹⁸

"17 Şubat 1923 günü İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi ile yeni Türk devletinin Milli Kapitalist Ekonomiye benimsediğini görmekteyiz Gazi Mustafa Kemal Paşa, kongreyi açış nutkunda devletçilikten tek kelime bile söz etmemiştir." ¹⁹

Gerek İsmail Cem ve gerekse Sebahattin Selek'in kongrenin niteliğine ilişkin tespitleri; yani devletçi bir politikadan liberalizme kayış konusunda, yazarın romandaki tespitleri arasındaki yakınlık kayda değerdir.

Kemal Tahir'in romanda, İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlara yönelik eleştirilerinden biri de, hükümetin yerli burjuvazi yaratma konusunda takındığı tutumla ilgilidir. "Kurt Kanunu"nda yine Kara Kemal aracılığıyla, bu konu üzerinde de durulur. İzmir İktisat Kongresi, yazarın belirttiği gibi gerçekten halkçuların yerli burjuvazi yaratma düşüncesinin somutlaştırılma çabalarını da içermektedir? Yahut Kongre alınan kararlarla bu niteliği taşımakta mıdır?

"Mustafa Kemal, kalkınmada milyonerlerin büyük etkisi olacağı kanısındadır. 1923'te yaptığı konuşmada şöyle demektedir.: "Kaç milyonerimiz var. Hiç binaenaleyh biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Bilâkis, memleketimizde birçok milyonerin, hatta milyonerlerin yetişmesine çalışacağız." ²⁰

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, Kemal Tahir'in eserinde, kongreye ilişkin aktardıklarının tarihi gerçeklik taşıdığı görülmektedir. Yalnız, bu tespit ve değerlendirmeler, bilimsel sosyalizme inanan, kapitalizm ve emperyalizme şiddetle karşı çıkan, Osmanlı- Türk toplumunun Asya Tipi Üretim Biçimine sahip olduğu tezini savunan yazarın bakış açısından dikkatlere sunulduğu için, bazı noktalarda abartılı, bazı noktalarda da yanlıdır.

Romanda, döneme damgasını vurmuş, önemli siyasi gelişmelerden bir diğeri de İstiklâl Mahkemeleri'dir. Kemal Tahir, bu konuda, üslubunu iyice sertleştirmektedir. Bu mahkemelerin Şeyh Sait İsyanı'nın bastırılması ve zanlılarının yargısı bahanesiyle, tüm İttihatçıların kökünün kazınmasına hizmet etmek için kurulmuş olduğu, tezini savunan yazar, bu anlamda Cumhuriyet Halk Fırkası'na olabildiğince yüklenmektedir.

Ayrıca, İstiklâl Mahkemelerinin görev sürelerinin 7 Mart 1927'ye kadar uzatılması ve bu arada isyan sırasında idam yetkisi olmayan Ankara İstiklâl Mahkemesine idam yetkisinin verilmesini de manidar bulan Kemal Tahir, alaylı bir

¹⁸ İsmail Cem, **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, Cem Yayınları, İstanbul, 1974, s.288-289.

¹⁹ Sebahattin Selek, **Anadolu İhtilali**, II, İstanbul, 1965, s.339-340.

²⁰ Fethi Naci, **Atatürk'ün Temel Görüşleri**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1968, s.65.

dille de olsa, İstiklâl Mahkemeleri'nin yargılamaktan çok, adam asmak için kurulmuş olduğunu, bir cellat ağzından anlatır.

İstiklal Mahkemeleri, yazarın belirttiği gibi İttihatçılığın tasviyesi amacıyla mı kuruldu? Bu mahkemelerin işi sadece adam asmak mıydı? Bu konuda değerlendirmede bulunmadan önce, İstiklal Mahkemeleri'nin kuruluş ve işleyiş sürecine, tarihi kaynaklar üzerinden göz atmak gerekecektir.

“Doğu illerindeki Kürt eylemlerinin, yani Şeyh Sait ayaklanmasının büyümesi üzerine 4 Mart'ta Takrir-i Sükûn yasasını kabul eden Büyük Millet Meclisi, sonra da 7 Mart 1925'te iki İstiklâl Mahkemesi'nin daha kurulmasına karar verdi. Niye iki İstiklâl Mahkemesi?Çünkü biri Ankara'da, öteki de Doğu'da olacaktı. Doğu'dakine önce Vilayet-i Şarkıye İstiklal Mahkemesi deniyordu. Sonra tüm Doğu illerini kapsayacak bir ad sakıncalı görüldüğü için buna 'İsyân Bölgesi İstiklal Mahkemesi' adı verildi.

Ankara İstiklal Mahkemesi şöyle oluşturuldu: Başkan Ali (Çetinkaya), Savcı Necip Ali (Küçük), üyeler Kılıç Ali, Zırh Ali ve yedek üye Reşit Galip (Üç Ali'ler Mahkemesi).

İsyân Bölgesi İstiklâl Mahkemesi de şöyle kuruldu: Başkan Mahzar Müfit (Kansu), Savcı Ahmet Süreyya (Özgeevren), üye Ali Saib (Ursavaş) ve Lütfi Müfit (Özdeş), yedek Avni Doğan.”²¹

“İsyân karşısında sıkı ve sert tedbirler alınması zorunluluğu ile Fethi Bey (Okyar) Başvekillikten ayrılmış, yeni hükümeti İsmet Paşa kurmuştur. Güven oyu alan yeni hükümetin ilk işi isyan karşısında hükümete yetkiler veren Takrir-i Sükun Kanunu'nu ve biri Ankara'da diğeri isyan bölgesi doğuda iki İstiklal Mahkemesi kurulması hakkındaki kanunu TBMM'den çıkarmak olmuştur.”²²

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, yazarın iddialarının aksine, İstiklâl Mahkemelerin kesinlikle İttihatçıların tasviyesi amacına hizmet etmek için kurulmamış olduğunu ifade edebiliriz. Bu mahkemeler temelde, Cumhuriyet rejimini korumak ve kollamak amacına yönelik olarak, Doğu'da baş gösteren bazı isyanların bastırılmasında bir araçtır. Yalnız, İttihatçıların rejimi ve Cumhurbaşkanını hedef alan saldırıları nedeniyle, etki alanı genişletilmiştir. Fakat tüm bu uygulamalar, yazara göre rejimi değil, iktidar partisini, devleti değil Atatürk'ü korumaya yöneliktir. Yazar, eserinde Ankara İstiklal Mahkemesi üyelerini sıralarken, yukarıda belirtilen listeye uyum içerisindedir. Yalnız, yazarın mahkeme üyelerinden Kılıç Ali ile İzmir Suikastı zanlılarından Ziya Hurşit arasında yaşadığını iddia ettiği para alışverişi konusunda, yaptığımız incelemelerde, tarihi herhangi bir kayda rastlamamış olduğumuzu da belirtmek istiyoruz .

Yazarın İstiklal Mahkemeleri konusundaki bir diğer tezi, bu mahkemelerin adam asma ve muhalif çevreyi sindirme görevini olabildiğince gaddarane bir şekilde yerine getirdiği yönündedir. Bu hususta da yazar yine duygusaldır.

²¹ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam**, III, s.147-148.

²² Hamza Eroğlu, **Türk Devrim Tarihi**, s.198.

Monarşiden Cumhuriyete geçiş süreci elbette, yüzlerce yıldır belirli umdeler doğrultusunda yaşamaya alışkın bir halk için güle oynaya gerçekleştirilemezdi. Aynı zamanda, devrimlerin tabiatında, gerektiği zaman yaptırım ve halka rağmen ilkesi de vardır ve de olmalıdır. Bizce yazar, bu hususları çok iyi bildiği halde, olaylara yine kendi penceresinden bakmayı tercih etmiştir. Kemal Tahir "Kurt Kanunu"nda, bu mahkemeleri adeta bir mezbaha gibi gösterme konusunda da büyük bir efor sarf etmiştir. Acaba bu mahkemeler yine yazarın iddialarındaki gibi bir mezbaha gibi mi işletilmiştir.?

"Milli Mücadele boyunca, yani üç senelik dönem içinde bütün mahkemelere 59.164 dosya intikal etmiş, bunlardan 11.744'ü beraatla sonuçlanmıştı. 1054 kişiye idam, 2827 kişiye müecelen idam cezası verilmiş, 243 kişi giyaben idam 1786 kişiye kürek ve kalebentlik gibi çeşitli cezalar verilmiş, geriye kalan 41.678 kişiye ise hafif cezalar uygulanmıştır." ²³

Avrupa aydınlanmasında önemli bir işlevi yerine getiren Fransız ihtilalinde, sadece giyotine gönderilen insan sayısının 17.000 olduğu göz önüne alırsa, yukarıdaki rakamlar, yazarın eserinde ortaya attığı iddialarının aksine, önemli bir gerçeği ortaya koymaktadır.

"Kurt Kanunu" romanında, önemli bir yekûnu da Cumhuriyet devrimleri oluşturmaktadır. Bilindiği üzere, Milli Mücadele'nin ardından, saltanatın ve halifeliğin ilgası, ulusal egemenlik ve demokrasiye dayalı, yep yeni bir devletin kurulması ve bu devletin siyasi, iktisadi ve ekonomik açıdan Batı standartlarını hedef alması, İttihatçılara göre, Osmanlıya ait pek çok değerın alt üst edilmesi anlamına gelmekteydi. Bu doğrultuda, batıya ve batılılaşmaya şiddetle karşı çıkan Kemal Tahir eserinde, bu devrimlere ve bu devrimlere hayat verenlere karşı adeta savaş açmıştır. Romanda devrimler, şu genel ifade ile karşımıza çıkmaktadır.

"...Daha sonra iktidar gazetelerinin 'BÜYÜK İNKILÂPLAR' adını taktıkları değişmeler sökün etti. Kastamonu'ya giden Gazi Paşa, 'Buna şapka derler' diyerek kafasına hasır şapkayı geçirdi. Yedi gün sonra 'Memurlar şapka giyecek' emri çıktı. Bir ay sonra İstanbul'un ikinci seçmenleri, o zamana kadar 'vatan kurtaran aslan' olarak tanıtılan Kâzım Karabekir, Refet Paşalarla eski başbakanlardan Hamidiye kahramanı Rauf ve eski bakanlardan Adnan Beylerin mebusluktan çekilmelerini isteyen bir bildiri yayınladılar. Tam bir ay sonra, 30 Kasım 1925'te tekkelerle zaviyelerin kapatılması kararı çıktı. Aynı yılın Noel yortusuna rastlayan 26 Aralıkta eski tarihin yerine İsa'nın doğumuyla başlayan Frenk tarihi kabul edildi..." Bundan sonra kısa aralıklarla İsviçre Medenî Kanunu, İtalyan Ceza Kanunu yürürlüğe girdi. Böylece 1826 yılında yeniçerilerin ortadan kaldırılmasıyla gerçekten başlamış olan Batılılaşma gidişi olağan sonuna ulaşmış oldu." ²⁴

²³ Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri, 1920-1927**, I, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1988, s. 155.

²⁴ Kemal Tahir, **Kurt Kanunu**, Tekin Yayınları, İstanbul, 2001, s.77.

Yazar, yapılan bu inkılâpları, Batılılaşmaya doğru gidişin durdurulamaz basamakları olarak kabul eder. Yazarın yukarıda ifade ettiği devrimlerin tarihi çerçevedeki görüntüsü ise aşağıdaki şekildedir.

“ Atatürk devrimlerinin birinci niteliği, “devletçi-seçkinci” bir gurup tarafından geniş halk kitlelerine tepeden inme bir biçimde uygulanmış olmalarıdır. Bu devletçi-seçkinci grup, Osmanlı geleneğinin bir ürünüydü ve Cumhuriyetin ilk yıllarında ortada görülen tek toplumsal ve siyasal güçtür. Devrimlerin ikinci niteliği, Batı tipi bir toplum yaratmaya yönelmiş olmalarıydı. Bir başka deyişle bu devrimler, Batı’da görülen toplum modellerinden esinlenerek uygulamaya konulmuşlardı... Batıların yaşamına her öykünme çabası, halk tarafından dinsel ilkelerden ve geleneksel kurallardan bir sapma olarak değerlendiriliyordu. Bu yüzden Osmanlılar dönemindeki Batılılaşma eylemleri Müslüman gruplar arasında dinsel ve geleneksel tepkilerin ortaya çıkmasına yol açtı...17 Şubat 1926’da yeni ‘ Medeni Yasa’ meclis tarafından kabul edildi ve 4 Ekim’de yürürlüğe girdi. Bu yasa İsviçre’den kimi değişiklikler yapılarak aktarılmıştı. Aynı gün, yeni ticaret Ceza ve Borçlar yasaları da yürürlüğe girdi...25 Kasım 1925 tarihinde ‘fes’i yasaklayan ve herkesin şapka giymesini zorunlu kılan bir yasa kabul edildi. İlginç olan nokta, şapka yasasının gerek meclis içinde gerekse meclis dışında, şaşılacak tepkilere yol açması oldu. Şapka, çağdaşlaşmanın bir simgesi olduğu için bütün dinci- gelenekçi ve gerici gruplar şapka yasasına karşı çıktılar... Hicri ve Rumi takvimler, Batı takvimi ile değiştirildi. Atatürk’le saat hesabı da 26 Aralık 1925’te Batı’nın kullandığı saat düzenine uyduruldu...”²⁵

“ 1925’de Şapka Kanunu’nu yürürlüğe koyan hükümet, fesin giyimini yasaklar ve şapka giyilmesini zorunlu hale getirir. Şapkanın giyilmemesi bir suç unsuru sayılır...30 Kasım 1925’de Türbeler ve Tekkeler birer üfürükçülük, boş inanç ve taassup merkezleri olarak görülür ve kapatılır... Yapısal değişiklikler arka arkaya sürer, Ceza Hukuku İtalyan, Ticaret Hukuku Alman modelleri üzerine inşa edilir.”²⁶

Emre Kongar ve Mimar Türkkahraman’dan yaptığımız bu alıntılar ışığında, eserde devrimlerin uygulamaya konuluş tarihleri ve hangi alanları kapsadıkları konusunda, reel tarihle herhangi bir uyumsuzluk olmadığı görülmektedir. Yalnız, yazarın devrimler konusundaki tutumunun yine öznel olması, yapılan devrimlerin ruhu ile bir tezat teşkil etmektedir. Yazar, sırf batı karşısında olduğu için, eserde tam bir Osmanlı hayranıdır. Bu anlamda da dönemi itibarıyla, devrimleri özümseyememiş, onların tarihsel altyapısını görmezlikten gelmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti kolay kurulmamış, dışta ve işte onlarca bölücü ile aynı anda mücadele etmek zorunda kalınmıştır. Cumhuriyeti takip eden ilk yıllardan itibaren madden ve manen tüm gücünü bağımsızlık uğruna harcayan bir ulus, içindeki bir takım softaların iştahını kabartmaktadır. Din elden gidiyor nidalarıyla, binlerce masumu peşlerine takan bu insanlardan biri de Şeyh Sait’tir. Romanda, Şeyh Sait

²⁵ Emre Kongar, **İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, s.119-126.

²⁶ Mimar Türkkahraman, **Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm**, Birey Yayınları, İstanbul, 2001, 172-174.

ayaklanmasına ilişkin çok kısa bir malumat verilmiş, ardından Takrir-i Sükun Kanunu ve bu kanuna istinaden bir takım basın yayın organlarına ve bu organların temsilcilerine yönelik sindirme siyasetine, hız verilmesi üzerinde durulmuştur. Yazarın bu iki siyasi hareketlilik konusundaki tespitlerinin tarihsel çerçevesini belirlemeden önce, ilk olarak yukarıda bahsedilen gelişmelerin eserdeki görüntüsünü dikkatlere sunmak istiyoruz.

*"1925 yılının 13 Şubatında doğuda Şeyh Sait İsyanı başlar... Bundan 12 gün sonra Başvekil Fethi Bey ana muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Partisine Şükrü Kaya Beyi yollayarak partiyi kapatmalarını, yoksa kan döküleceğini bildirdiyse de, 6 gün sonra yerini İsmet Paşaya bırakarak çekilmek zorunda kaldı. Hemen TAKRİR-İ SÜKUN' adlı bir kanun çıkararak gazetelerin kapatılmasına girildi. Biri başkaldırma muntkasında olmak üzere iki İstiklâl Mahkemesi kuruldu. Terakkiperver Cumhuriyet Partisinin İstanbul şubeleri basıldı. Şeyh Sait isyanı 62 gün sürerek 15 Nisan 1925'te bastırılmıştı. Bundan bir buçuk ay sonra, muhalif partinin basılan şubelerinin kapatılmasına Ankara İstiklâl Mahkemesi karar verdi, bu karar Vekiller Heyetince onaylandı. Büyük gazetelerin başyazarları bu arada Elaziz'deki İstiklâl Mahkemesine gönderilmiş, gazeteleri geçici olarak kapatılmıştı. Ötekiler vartayı bu kadarla atlattılar ama Hüseyin Cahit beş yıl sürgün cezasına çarptırılıp Çorum'a gönderildi."*²⁷

Şeyh Sait İsyanı'nı ve bu isyana istinaden kabul edilen Takrir-ü Sükun Kanunu ile iktidarın muhalif basına ve tek muhalefet partisi olan Terakkiperver Fırka'ya yönelik sindirme politikalarına hız vermesi konularındaki yaklaşımlar ve bu olayların tarihsel çerçevedeki görüntüsü ise aşağıdaki şekildedir.

*"Doğu illerindeki Kürt ayaklanması, 1925 Şubatı'nda patlak verdi. "Şeyh Sait İsyanı" olarak bilinen bir ayaklanma, "devletçi-seçkinciler" tarafından devrimlerin topluma zorla kabul ettirilmesi için uygulanacak yöntemlerin gerekçesi olarak kullanıldı. Ayaklanmaya katılanların yargılanması için olağanüstü yetkilerle donatılmış "İstiklal Mahkemeleri" kuruldu. Terakkiperver Fırka'nın yerel şubeleri, ayaklanmayı destekledikleri gerekçesi ile bu mahkemeler tarafından kapatıldı. Ankara İstiklal Mahkemesi ise, hükümete partinin tümüyle kapatılmasını öğütledi. Böylece, "Terakkiperver Fırka" 3 Haziran 1925'de karşı devrimci nitelik taşıdığı öne sürülerek kapatıldı."*²⁸

"13 Şubat 1925 Cuma Günü, (Şimdiki Bingöl ilinin bir ilçesi olan) Genç ilinin, Eğil bucağının Piran köyünde, haklarında eşkıya diye tutuklama kararı bulunan, Şeyh Sait'in adamlarından on kişinin jandarmalara teslim olmayıp ateşle karşılık vermeleri ayaklanmayı başlatmıştır. Olaylar üç hafta boyunca ayaklanmacılar lehine gelişmiş, Şeyh Sait kuvvetleri 7 Mart'ta Diyarbakir'i kuşatmışlardır. Bu arada bazı ordu birliklerini dağıtmışlar, Palu ilçesini ve Elazığ merkezini almışlardır. Şeyh Sait'in Diyarbakir'i ele geçirmesinden sonra, seferber edilen askerler yığınak yapıp yavaş yavaş duruma egemen olmuşlardır. Şeyh Sait ve harekâtın öteki önderleri 15 Nisan'da teslim alınmışlar, fakat harekâtın bastırılması Mayıs sonuna kadar sürmüştür... Takrir-i Sükun döneminin

²⁷ Mimar Türkkahraman, **Türkiye'de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm**, s.75.

²⁸ Emre Kongar, **İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, s. 152.

başlaması Şeyh Sait Ayaklanması vesilesiyle olmuştur. Bu olayın askeri harekât yönü yüz gün içinde başlayıp bitmekle birlikte, doğurduğu sonuçlar çok daha uzun süreli gelişmelerle eklenmiştir...4 Mart 1925'te Takrir-i Sükun Kanunu çıkarılmış ve iki tane de İstiklâl Mahkemesi Kurulmuştur... Takrir-ü Sükun Kanunu'nun ilk uygulaması, hükümetin bu yasaya dayanarak hemen 6 Mart 1925 günü İstanbul'da çıkmakta olan Tevhid-i Efkar, İstiklâl, Son Telgraf, Aydınlık, Orak Çekiç ve Sebilürreşat adlı gazete ve dergileri kapatması olmuştur.”²⁹

“Takrir-i Sükun yasasına dayanarak, Tevhid-i Efkar, Son Telgraf, İstiklâl, Sebilürreşat, Aydınlık, Orak Çekiç, Presse du Sair, Sadayihak, Sayha, İstikbâl ve Kahkaha gazete ve dergileri kapatıldı.”³⁰

Romanda Şeyh Sait İsyanı, Takrir-i Sükun Kanunu ve bu kanuna istinaden Terakkiperper Fırkanın ve bazı basın organlarının kapatılması ile iki İstiklâl Mahkemesinin kurulması konularındaki bilgiler, bütünüyle bilinen tarihle uyum içerisinde bir gelişim göstermektedir. Yalnız, romanda ‘Tanin’ gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit’in beş yıl sürgüne mahkum edildiği yönündeki malumat Şevket Süreyya Aydemir’in tespitleri ile uyuşmamaktadır. Yani, bu bilgi romanda tarihsel boyutuyla eksiktir.

“Nihayet Terakkiperper Cumhuriyet Fırkası, daha önce de kaydettiğimiz gibi, hükümetin bir kararnamesiyle 3 Haziran 1925'te kapatıldı. Parti binalarındaki araştırmaları tenkit eden Tanin gazetesi ile kapatıldı. Başyazarı Hüseyin Cahit (Yalçın) ve arkadaşları Ankara istiklâl Mahkemesine sevk edildiler. Hüseyin Cahit müebbet sürgüne mahkûm edildi...”³¹

Yazar, romanda ele aldığı ve değerlendirmelerde bulunduğu bu tarihi olayları, temelde meclisteki I. ve II. Grup arasında yaşanan çatışmalar sürecini somutlaştırma kaygısıyla ele almıştır. Milli Mücadele'nin başarıyla tamamlanmasını takip eden ilk günlerden itibaren, birlikte mücadele eden lider kadro arasında, ülkenin bundan sonraki siyasi gelişmesinin tayininde, bazı pürüzler baş gösterir. Bu anlamda, mecliste Mustafa Kemal ve ekibine karşı muhalif sesler yükselmeye başlar. Bunun üzerine hükümet II. Gurup içerisinde yer alan bazı paşaları, bir tercih yapma yönünde, bir kararla bağlar.

“Meclise seçilmiş bulunan komutanların askeri kariyerleri ile siyasi kariyerleri arasında bir tercih yapmalarını önerir. Kazım Karabekir ve Ali Fuad gibi paşalar askeri görevlerinden istifa ederler. Bunlara Rauf Orbay ve Adnan Adıvar'ın da katılımıyla ilk muhalefet partisi olan Terakkiperper Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1924'te kurulur.³² Mustafa Kemal'in en yakın arkadaşlarından biri olan Ali Fuad Cebesoy Paşa, partinin genel

²⁹ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999 s.128-142.

³⁰ Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, 1839-1950**, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s. 275.

³¹ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam**, III, s.213.

³² Mimar Türkahraman, **Türkiye'de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm**, 171-172.

sekreteri oldu. Siyasal özgürlükler bakımından parti programı " liberal" bir nitelik taşıyordu ve dinsel inançlara saygılı" bir parti olduğu programında yer almıştı. Partinin "geleneği – liberal" cephe tarafından Mustafa Kemal'e karşı kurulduğundan hiç kuşku yoktu.³³

Kemal Tahir, bu iki siyasi grup arasında tercihini muhalifler lehinde kullanmış, bu anlamda da eserinde, hemen hemen bütün tarihi olayları Mustafa Kemal ve ekibini yıpratma, küçük düşürme aracı haline getirmiştir.

İzmir Suikastı davası çerçevesinde, Milli Mücadele'nin önde gelen liderlerinden Kazım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Refet Paşa, Cafer Tayyar Paşa'nın Ankara İstiklal Mahkemesi'nce tutuklanması olayı ve bu olay üzerine Başvekil İsmet İnönü'nün devreye girmesinin mahkeme üzerinde yarattığı olumsuz etki ve neticede Cumhurbaşkanı'nın direktifiyle Kazım Karabekir'in ve diğer paşaların serbest bırakılması da romanda ele alınan tarihi konulardan bir diğeridir. Kemal Tahir'in eserinde yer verdiği bu gelişmenin tarihsel boyutu da dikkate değerdir.

"Mahkeme 18 Haziran'dan 25 Haziran'a kadar iddianameyi hazırlamakla uğraştı. O sırada, mahkeme ile hükümet arasında, 22 Haziran'da Kâzım Karabekir Paşa'nın tutuklanması konusunda büyük bir anlaşmazlık çıktı. Mahkeme, Ankara polisine bir telgraf çekerek, bütün TCF üyelerinin tutuklanması gerektiğini bildirmişti. Ancak, İsmet İnönü bunun aşırıya gitmek olduğunu düşünerek, başvekil sıfatıyla, Kâzım Karabekir'in -ki her şeye rağmen 1907'den beri yakın arkadaşı idi- serbest bırakılmasını emretti.

Mahkeme bunu, affedilmez bir yargıya müdahale olarak gördü ve yardım için Çeşme'deki yazlığında olan Mustafa Kemal'e başvurdu. Hatta mahkeme yargıyı engellemekten İsmet'i (İnönü) bile tutuklamakla tehdit etti. Mustafa Kemal mahkemeden yana çıktı. İsmet Paşa İzmir'e çağrıldı, onunla mahkeme arasında anlaşma sağlandı ve İsmet (İnönü), Ankara'dan durumu yanlış değerlendiğini ve şimdi mahkemeye güveninin tam olduğunu belirten bir açıklama yapmak zorunda kaldı. Kâzım Karabekir ikinci kez tutuklandı." ³⁴

Yukarıda ele alınan siyasi gelişmelerin tarihsel çerçevesi konusunda sonuç olarak; Kemal Tahir'in mümkün olduğunca tarihi realiteye sadık kaldığı ve zengin tarihi alt yapısı sayesinde bu olaylara hâkim olduğu, fakat özellikle devrimler ve İstiklâl Mahkemeleri konularında aşırı oranda öznel davrandığı ve tarafsız hareket edemediği görülmüştür.

"Kurt Kanunu" romanında, tarihsel çerçevenin belirlenmesi noktasında bir diğer değerlendirme, kişiler üzerinden yapılacaktır. Kişiler bahsinde açıklandığı üzere, Kemal Tahir, diğer romanlarında olduğu gibi, bu romanında da kurguyu yaşamış, gerçek kişilerden yola çıkarak, işleme eğilimini sürdürmektedir. Bu anlamda da romanda, İttihatçılar, tarihi kimlikleri ve yerine getirdikleri siyasi

³³ Bkz. Emre Kongar, **İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, s.151.

³⁴ Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, s.262.

eylemlerle mümkün olduğunca aslına sadık kalınarak, dikkatlere sunulmaktadır. Romanda bu kişileri şu şekilde sıralayabiliriz.

Abdülkadir Bey (Eski Ankara Valisi), Dr. Nazım (İttihat ve Terakki'nin Türk özgürlük Hareketinin önemli isimlerinden), Cavit Bey (Eski Maliye Nazırı) Hilmi (Ardahan Milletvekili), İsmail Canpolat (İstanbul Mebusu, İT'in İaşe ve Dahiliye Nazırı), Hafız Mehmet (Eski Trabzon Milletvekili), Rasim (Emekli Baytar Albay), Rüştü Paşa (Erzurum Milletvekili), Şükrü Bey (İzmir Milletvekili, İT'in Maarif Nazırı), Yusuf (Gürcü), Abidin Bey (Saruhan Milletvekili), Ayıcı Arif (Eskişehir Milletvekili) Edip (Sarı Efe) Hilmi (Çopur) İsmail (Laz) Kara Kemal Bey (İT'in ünlü İaşe Nazırı) .

Romanda yer alan bu karakterlerden bazılarının, romandaki görüntüleri ile tarihsel kimlikleri üzerinde bazı tespitlerde bulunmadan önce, Kemal Tahir'in roman kişileri konusundaki açıklamasına, bir kez daha göz atmak yerinde olacaktır.

“Kurtlukta düşeni yemek kanundur. Romanın konusu 1926 İzmir Suikasti gibi son derece buhranlı bir devrede geçiyor. Bunun için adını Kurt Kanunu koyduk. Kişiyi sosyal çevresi ve bunalımları içinde ele alıyorum. Gerçekten büyük tehlikeler içinde kısırlanmış insanların romanı bu. Sosyal ve kişisel bir bunalım çizgisinde alındığı için konu, modern insanı ve bunalıma dayayan bilimsel görüşleri de burada yerli olarak kullanan bir tutum içindeyim. Bugünkü politik hayatımızdaki insanlarla, yakın gelecekteki politikacılar için aydınlatıcı davranışlar anlatmaktadır. Kişiler otantik, gerçek, vakaları bir fon olarak kullanıyorum.(...) Sözelimi ittihatçıların ünlü İaşe nazırı Kara Kemal var. Kazım Karabekir, Ali Fuat, Refet ve Cafer Tayyar Paşalar var. İzmir suikastının başta gelen ismi Ziya Hurşit var, Abdülkadir var...”³⁵

Kemal Tahir'in roman kişileri konusundaki yukarıdaki ifadelerinin aksine görüşler de vardır. Bu görüşlerden en önemlilerinden biri Tahsin Yücel'e aittir. Tahsin Yücel, Kurt Kanunu romanında yer alan kişileri, kukla olarak tanımlamakta ve ismen var olmakla birlikte, gerçekte yazarın ifade ettiği şekilde yaşamadıklarından söz etmektedir.

“ Görüldüğü gibi, Kemal Tahir'in kişileri, adlarıyla gerçek olsalar bile, yaşamazlar: Kahve dedikodularına aracılık etmekle görevlendirilmiş birer kukladır her biri. Yerine göre korkak, yerine göre yiğit, yerine göre uyanık, yerine göre budala olmaları bundandır. Kuklalık niteliklerine uygun olarak, en bayağı türünden eğlenceler de sunarlar bize... En gizli haberleri bile uşakları aracılığıyla doğrudan doğruya polisin kendisinden alabilecek ölçüde uzun kollu, üstelik pek de derin, pek de uzak görüşlü olan Kara Kemal “ Bu derme çatma, bu acemi çaylak kadro, göz hapsini nasıl sezdirmez, kaçmaları nasıl önler” demesin üzerinden iki gün bile geçmeden acemi çaylakların bir taşla üç kuş vuracak ölçüde kurnaz olduklarını ileri sürer, örgütlerini mahalle bakkallarına kadar genişletmiş olmalarını da doğal bulur...”³⁶

³⁵ Hulusi Dosdoğru, **Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir**, s. 275.

³⁶ Tahsin Yücel, **Yazın ve Yaşam**, Yol Yayınları, İstanbul, 1982, s.106.

“Kurt Kanunu” romanında, drama düşmüş insan tipi, genelde tüm İttihat ve Terakki üyeleri, özelde ise Kara Kemal ve Abdülkadir karakteri ile somutlaştırılmaktaydı. İttihatçıların eski İaşe Nazırı Kara Kemal, romanda karşımıza özetle şu şekilde çıkmaktadır. İttihatçıların komitacı kanadı tarafından Mustafa Kemal’e düzenlenmesi planlanan suikastle, eylemi gerçekleştirecek tetikçilere cesaret vermek için ilişkilendirilen itttihatçıların Küçük Efendisi Kara Kemal’in yazara göre, aslında olup bitenlerle uzaktan yakından bağlantısı yoktur. İttihatçı kimliğiyle Kara Kemal adında biri var mıdır veya varsa bahsi geçen eylemdeki fonksiyonu romandaki gibi midir? Bu konuda döneme ilişkin eserlerden hareketle, bazı tespitlerde bulunmaya çalışacağız.

“Talat özellikle cemiyeti İTC gibi yurt çapında bir örgüt haline getirmeye çabalıyordu. 1907 başlarında İstanbul’daki eski tanıdıklarının bazılarıyla bağlantı kurdu ve kılık değiştirerek İstanbul’a gitti. Bağlantı kurduğu kişiler arasında en önemlisi İTC günlerinden tanıdığı meslekteki posta memuru Kara yahut Zülüflü Kemal (ö. 1926) idi. Bu Kemal başkentte her türlü çevreyle bağlantısı olan bir kimseydi ve İstanbul’da OHC örgütünü kuran da odur. Jön Türk döneminin sonuna kadar, hatta Dünya Savaşı’ndan sonra, mütareke günlerinde de Cemiyet’in en önemli parti adamı olarak kaldı.”³⁷

Romanda Kara Kemal, güttüğü halkçı politikalarla İstanbul’un yoksul esnafını örgütlemiş, onların her türlü sorununa hiç üşenmeden koşmuş, kurduğu esnaf dernekleriyle, dar gelirli kitleyi kendisine bağlamasını da bilmiş bir karakterdir de. Eserde, devletin kilit noktalarında, hâlâ en sadık adamları olan Kara Kemâl Bey, bu tutumuyla ‘baba’ sıfatı ile anılmaktadır. Kemal Tahir’in ifade ettiği gibi, Kara Kemal’in esnaf birlikleri ile ilişkisi tarihsel boyutuyla da aşağıdaki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

“Esnaf örgütü İttihatçı hükümetin, Dünya Savaşı sırasında, imalatçı ve tüccarları mesleki kuruluşlarda örgütleyerek, istikrarlı ve etkili bir Türk orta sınıfı yaratmak, böylece Türk ekonomisinin azınlıklara bağımlılığını azaltmak "amacıyla yaptığı bir girişimdi. Başkentteki piyasayı istikrara kavuşturmak da amaçlanmıştı, ama bunda büyük ölçüde başarısızlığa uğradılar. Savaş döneminde İaşe Nazırı olan Kara Kemal, 1915’te onları, örgütlemiş, bu ona, daha iyisinin kurulması güç, kendisinin de gerçekten iyi kullandığı, bir ilişkiler ağı sağlamıştı.”³⁸

Yakın dönem Cumhuriyet tarihimizde, gerçekten Mustafa Kemal’e suikast düzenleyenler arasında yer alan ve idama mahkûm edildikten sonra, bir süre kaçıp, sonra intihar eden İaşe Nazırı Kara Kemal, yazarca romanda aklanmaya hatta suçsuz gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Yazar, onu gerek iktidarda, gerek muhalefette, hukuk dışı ve şiddete dayanan yollara başvurmayı kesinlikle benimsemeyen, bir kişilik olarak çizmekte bizce taraftır.

³⁷ Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, s.77-78.

³⁸ Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, s.152.

“ 16 Haziran 1926 Çarşamba günü İzmir'e varmak üzere seyahatte bulunan Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya bir suikast yapacakları ihbarı üzerine suikastı fiilen yapmakla görevli olanlar, suç vasıtaları olan bomba ve silahları ile birlikte yakalanmışlardır. Müthiş suikast şebekesi aylardan beri bir takım özel tertibat ile her ne olursa olsun Gazi'ye karşı suikast yapmayı ve bu suretle de Hükümeti devirmeyi kararlaştırmışlardır. Suikastı hazırlayanlar Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın ileri gelenlerinden bir kısım ile eski İttihat ve Terakki Fırkası'na mensup bazı kimselerdi. En önemli rolü oynayanlar Terakkiperver Fırka'dan İzmit mebusu Şükriü Bey'le eski İttihat ve Terakkicilerden Kara Kemal'di. Kara Kemal bu durumu sevk ve tahrik etmekte eski Ankara Valisi Abdülkadir gibi cüretli adamları tarafına almakla ayrıca eski Maliye Nazırı Cavit Bey'den maddi yardım almakta idi...”³⁹

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, yazarın Kara Kemal ve İzmir Suikastı ve bu suikast girişimi ardından gerçekleşen bazı olaylar konusunda, objektif olamadığı, duygusallığının ve siyasi eğilimlerinin etkisi altında, bir takım tarihsel veriler üzerinde tasarrufta bulunduğu, ifade edilebilir.

Yazar eserinde, batılılaşmaya karşı olan, iktidarı bu anlamda eleştiren, terör ve şiddeti benimsemeyen ancak, rejim için bu özellikleri nedeniyle, tehlikeli olarak görülen birtakım aydın ve politikacıların temsilcisi olarak gösterdiği Kara Kemal'in intihar etmediğini, tersine eski ittihatçı yöntemiyle, intihar etti diyerek, öldürüldüğünü de iddia etmektedir. Yazara göre, onun öldürülmesinin nedeni ise, mahkemeye çıkarıldığı takdirde, çok şey bilen İttihatçı bir liderinin söyleyeceklerinden korkulmasıdır.

Yazar, bu iddialarında ne oranda haklıdır ve gerçekten Kara Kemal intihar etmemiş, öldürülmüş müdür? Bu konuda, aşağıda örnekleri verilecek olan tarihi kaynaklar ışığında, yazarın olayları ne oranda, olduğu gibi yansıttığı konusunda, daha belirgin bir kanaate ulaşılmış olacaktır.

“Gerçekte Milli Mücadele kadroları geniş ölçüde ittihatçılardan oluşmuş, Cumhuriyet kurulduktan sonra da aynı kişiler yönetimi ellerinde bulundurmışlardır. Fakat İttihatçıların Merkez-i Umumi azası ve nâzır seviyesindeki eski ileri gelenlerden birçoğu, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına katılmayıp (ve onlarca kabul edilmeyip) İstanbul'da üslenmişlerdir. Bunlar arasında Ankara'nın en çok çekindiği, örgütçülük yeteneğiyle eski iaşe Nazırı Kara Kemal, bilgi ve düşünce gücüyle de eski maliye Nâzırı Cavit Bey'lerdir. Bu kişilerin çevresi daha Cumhuriyet ilanı öncesinden beri gizlice izleniyor, zaman zaman da kendileriyle temaslar yapılıyordu... İzmir'de gıyaben idama mahkum olan Kara Kemal, 27 Temmuz 1926'da İstanbul'da yakalanacağını anlayınca bir tavuk kümesinde intihar etmiştir.”⁴⁰

“İttihat ve Terakki'nin eski önder kadrosundan olup da Ermeni suikastlarından kurtulmuş olanlar, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının önderliğini çekemeyip ona karşı

³⁹ Hamza Eroğlu, **Türk Devrim Tarihi**, s. 198.

⁴⁰ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, s.128-142.

1926'da İzmir'de Suikast düzenlediler. İşin meydana çıkmasıyla Cavit, Dr. Nazım ve başkaları asıldılar, Kara Kemal intihar etti." ⁴¹

"Bu olaya bir epilog olarak, Kara Kemal'in 27 Temmuz'da İstanbul'da polis tarafından saklandığı yere baskın yapılırca intihar ettiğini ve Abdülkadir'in kılık değiştirerek Yunanistan'a kaçmaya çalışırken yakalandığını ekleyebiliriz. Abdülkadir 31 Ağustos'ta idam edilmiştir. Giritli Şevki 1 Eylül 1926'da, suikastçıları ele verdiği için 6500 liralık bir ödül almıştır." ⁴²

Romanda, tarihi kimliği ile karşımıza çıkan bir diğer karakter Abdülkadir'dir. İttihatçıların eski Ankara Valisi olan Abdülkadir, eserde geriye dönüşler yardımıyla hemen hemen bütün özellikleri ile tanıtılmaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ünlü fedaisi Abdülkerim, eserde İzmir Suikastını hazırlayan komitenin de perde arkası yöneticidir. Cemiyete uzun süre istihbarat yapan, gazeteci yazar Ahmet Samim'i vurmakla da tanınmaktadır. Abdülkadir'in tarihi kimliği ile romandaki işlevi uyumludur ve yazar onu olabildiğince tarihi kişiliğine uygun olarak eserinde işleyebilmiştir.

"Nihayet 27 Haziran'da mahkeme İzmir'de Millî Kütüphane binasında sanıkları yargılamaya başladı. O sırada henüz ele geçirilemeyen, İttihat ve Terakki Cemiyetinin önder şahsiyetlerinden biri olan Kara Kemal ve gene İttihat ve Terakkinin Rumeli silahşorlarından olup, İhtilâlden sonra İstanbul'daki muhalif gazetecilerden Hasan Fehmi ve Ahmet Samim'i öldürdüğü sanılan, bir aralık Millî Hükümetin Ankara Valiliğinde bulunan Abdülkadir'den başka sanıklar tevki edilmiş, mahkeme kurasına çıkarılmışlardı." ⁴³

" Abdülkadir 1908 Öncesinde silahlı faaliyetlerde bulunuyordu.(Bteda, s. 39). Selanik'ten Mustafa Kemal'in arkadaşıdır (Erman, s. 97). Ankara'nın ilk Milliyetçi valisi olmuştur." ⁴⁴

Romanda, İzmir Suikastını hazırlamış olmakla, İstiklal mahkemesince gıyabında idama mahkum edilen Abdülkadir'in sonu belirsizdir. Yazar, bu konuda herhangi bir açıklama getirmemekte, bir anlamda onu romanda halkçıların eline teslim etmemektedir. Abdülkadir'in sonunun da Kara Kemal'den çok farklı olmadığını, aşağıdaki kaynaklardan öğrenmekteyiz.

" İzmir'de gıyaben idama mahkum edilen eski Ankara Valisi Abdülkadir Bey, '3 Ağustosta İstranca dağlarında yakalanmış ve Ankara'ya getirilerek 31 Ağustos'ta hakkındaki hüküm vicahiye çevrilmiş ve o da hemen asılmıştır." ⁴⁵

"Bu olaya bir epilog olarak, Kara Kemal'in 27 Temmuz'da İstanbul'da polis tarafından saklandığı yere baskın yapılırca intihar ettiğini ve Abdülkadir'in kılık

⁴¹ Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitabevi, İstanbul 2001, s. 464-465.

⁴² Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, s. 274.

⁴³ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam**, III, s.261.

⁴⁴ Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, s.97.

⁴⁵ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, s. 166.

değiştirerek Yunanistan'a kaçmaya çalışırken yakalandığını ekleyebiliriz. Abdülkadir 31 Ağustos'ta idam edilmiştir..”⁴⁶

“Kurt Kanunu” romanında, Mustafa Kemal’e yapılması planlanan suikastta tetik çekmekle görevlendirilen İttihatçıların eski Lazistan mebusu Ziya Hurşit, cemiyetin iktidarı süresince, politikanın kanlı sahnesinde yıllarca görev almış, okuma yazması bile doğru dürüst olmayan, cahil tabiatlı bir karakter olmakla karşımıza çıkmaktadır. Ziya Hurşit’in Suikastla olan ilgisi tarihi boyutuyla aşağıdaki şekildedir.

“Rüştü Paşa, Halis Turgut, Ayıcı Arif gibi Terakkiperver mebuslar bu teşkilat içinde bu mel’un amaçlarına ulaşmak için vazife alanlar arasında idi... İzmir’de suikasti yapmakla görevli kişiler eski Lazistan mebusu Ziya Hurşit, Laz İsmail, Gürcü Yusuf ve Çopur Hilmi’dir. Giritle Şevki de canileri motor ile İzmir’den Sakız adasına kaçırmakla görevlendirilmiştir.”⁴⁷

Romanda, üzerinde durulmamış olmakla birlikte, tarihi kaynaklar, Ziya Hurşit’in Mustafa Kemal Paşa’nın engellenemez yükselişi karşısında içten içe rahatsızlık duyduğunu ve Trabzon Milletvekili Rüştü Paşa ile Ardahan mebusu Halit Paşa’nın halkçılara yakınlıklarıyla tanınan kişilerce öldürüldüğüne inandığını, bu nedenle de suikast eyleminde, baş tetikçilerden biri haline geldiği konusunda, bize bazı bilgiler sunmaktadır.

“Ziya Hurşit birinci Büyük Millet Meclisi'nde Mustafa Kemal'e karşı en etkili muhalefet liderlerinden biriydi ve özellikle Mustafa Kemal'in çevresinde oluşan kişilik kültürünün eleştircisi olarak tanınıyordu. Mustafa Kemal Sakarya zaferinden döndüğü ve mebuslar onu karşılamak üzere dışarı çıktıkları sırada, bir söylentiye göre, o toplantı salonunda kalmış ve bir karatahtaya şöyle yazmıştır: “Bir millet putunu kendi yapar, kendi tapar” 1922 yılında saltanatın kaldırılışına karşı çıkan önde gelen muhaliflerden biri olmuştur. Ama Ziya Hurşit’in aynı zamanda intikam gerekçeleri de vardı. Mustafa Kemal'in baş muhafızı Topal Osman tarafından 27 Mart 1923'te öldürülen Trabzon mebusu Ali Şükrü'nün ve başka bir muhalif mebusun 8 Şubat 1925'te Kel Ali (Çetinkaya) tarafından vurularak öldürülen Ardahan mebusu Deli Halit Paşa'nın arkadaşıydı. Ziya Hurşit'in eyleminde intikamın bir etken olması kesinlikle mümkündü.”⁴⁸

“Ziya Hurşit, Birinci Millet Meclisinde Lazistan (Rize) mebusu olarak bulundu. Çok genç, yakışıklı bir deniz subayı idi. Daha yaşı dolmadan mebus seçilmişti. Her şeye karışmak, ön planda görünmek isteyen atak, girgin, fakat sert ladindi, menfi ve daima gayri memnun bir insandı. Meclisin sonlarında ikinci guruba (muhaliflere) katılmıştı.”⁴⁹

“Kurt Kanunu” romanında, İzmir Suikastı girişimi nedeniyle, İstiklal Mahkemesince zanlı sıfatıyla yargılanarak, suçlu bulunan ve idam edilen

⁴⁶ Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, s.274.

⁴⁷ Hamza Eroğlu, **Türk Devrim Tarihi**, s. 198-200.

⁴⁸ Eric Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık**, s. 277-278.

⁴⁹ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam**, III, s.255-256.

İttihatçıların tanınmış şeflerinden İstanbul milletvekili ve eski içişleri Bakanı İsmail Canpolat da yine tarihi kimliği ile karşımıza çıkan bir diğer karakterdir.

“İsmail Canpolat (1860 -1926) OHC kurucu üyesi. İzmir mebusu (1912). Polis şefi (1914); İstanbul Milletvekili (1915) ve İstanbul şehremini. İsveç büyükelçisi (1918) ve Dahiliye nazırı (1918) oldu. Maltaya sürüldü 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucularından biri oldu. 1926'da İzmir'de asıldı.”⁵⁰

“Meşrutiyette İttihat ve Terakki Merkez Heyeti âzasından ve kabinede Maliye Nâzırı idi. Malta'ya sürüldü. Ankara hükümeti tarafından Malta sürgünleri kurtarılınca Anadolu'ya geçti. Himaye gördü. Vazife verildi. Bir ara Trabzon'a vali tayin edildi. Nihayet İzmit'ten mebus seçildi. Halk Partisine girdi. Fakat İstanbul'daki İttihatçı şebeke ile bağlarını kesmedi.”⁵¹

İzmir Suikastı girişiminde, eylemin gerçekleştirileceği mekan olan İzmir'de, ortamı hazır hale getirmeye çalışan ve etrafı gözetleyen Sarı Efe Edip de eserde tarihi kimliği ile karşımıza çıkmaktadır. Hatırlanacağı üzere Sarı Efe, romanda bir gece bulunduğu Giritli Şevki'ye, haklarının yenildiğinden ve memleketin kötü gidişatından söz eder. Oysa hükümet, kendisine Kuva-yı Milliye'deki hizmetlerine karşılık Gavurköyü'nde çok değerli bir çiftlik hediye etmiş, ayrıca yüksek bir maaş da bağlamıştır. Ayrıca, liman işletmesinde de dolgun ücretle çalışan Sarı Efe, düzeni değiştirmek gerektiğini, bunun için çok güçlü örgüt kurduklarını, her fırsatta arkadaşlarına anlatmaktadır. Sarı Edip'in tarihi kimliği ise aşağıdaki şekildedir.

“Milli Mücadelede Sarı Efe adını alan Edip, emekli bir jandarma yüzbaşısıydı. Fakat İttihat ve Terakki'nin Rumeli'deki silahşorlarından biriydi. Daima da silahşor kaldı. Her maceraya katıldı. İstiklâl Savaşı sıralarında, Çerkez Etem cinsinden bir sergerde oldu. Savaş bitince iyi bir vaziyet sağladı. Çiftliği, parası ve bir işte yüksek aylığı vardı. Ama adamlarından ve çetecilerden ayrılamıyordu. Nitekim İstanbul'da Şükrü Bey ve arkadaşı Baytar Albay Rasim, bir mektup para ve silahlarla Ziya Hurşit'i ona gönderdiler. O da işe katıldı”⁵²

Kemal Tahir, 1926'lı yıllara damgasını vurmuş olan İzmir Suikastı girişiminden hareketle, gerçek kişileri kurmaca dünyaya taşıyarak eserini oluşturmuştur. Eserde bahsi geçen olaylar ve kişiler yakın dönem Türk siyasi tarihinde, etten kemikten kimlikleri ile mevcuttur. Bu anlamda, “Kurt Kanunu” romanının kişiler ve olaylar boyutunun tarihi realiteye olabildiğince paralel bir yapı sergilemiş olduğu ifade edilebilir. Yalnız, yukarıda belirtildiği üzere, yazar bu olayları ve kişileri zaman zaman kendi siyasi eğilimleri ve şahsi hesapları yüzünden olduğundan daha farklı bir mecra da sürüklemiştir. Yazarın bu eğilimlerinden özellikle kişiler etkilenmiş, suikastta aktif veya pasif rol oynanan bazı kişiler, bir suç işlememişcesine idealize edilmeye çalışılmıştır. Olaylar konusunda da -örneğin Devrimler, İstiklal Mahkemeleri, İzmir İktisat Kongresi gibi- yazar kendince

⁵⁰ Eric Jan Zürcher, *Milli Mücadelede İttihatçılık*, s. 74.

⁵¹ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, III, s.257.

⁵² Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, III, s.255-256.

yorumlar yaparak, okuduğu bir kısım hatıranın etkisinde kalarak ve dönemin şartlarını göz ardı ederek, bazı değerlendirmelerde bulunmakla da taraf olmuştur. Sonuç olarak, yazarın eserinde ele aldığı olaylar ve yer verdiği karakterlerin tarihi gerçekliği konusunda nesnel, bu olay ve kişilerin sunumu konusunda ise büyük oranda öznel davrandığı ifade edilebilir.

3. Simgesel Düzey

“Kurt Kanunu” romanının ana hatlarıyla, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki siyaset manzarasını, iktidar ve muhalefet arasındaki çatışmayı konu aldığını ifade etmiştik. Bu çatışmada, İttihatçılar lehine bir tutum takındığı gözlenen yazarın, pek çok konuda, oldukça somut bir takım değerlendirmelerde bulunduğunu da burada ifade etmek gerekmektedir.

Yalnız, eserde, ittihatçılar ve halkçılar arasında yaşananlar konusunda, yazar zaman zaman bir takım kavramların derin anlamlarından da istifade etmektedir. Eserde yazarın tercih ettiği bu kavramlardan ilki eserin de adı olan “Kurt Kanunu” ifadesidir.

Kemal Tahir’i bu ifadeyi kullanmaya sevk eden temel etken bizce, ele alınan ve işlenen konunun içeriğinin özetlenmesi amacıdır. Yazar öncelikle, Cumhuriyet Halk Fırkası temsilcilerinin iktidarlarını sağlamlaştırma doğrultusunda, muhalefet partisini, dolayısıyla tüm İttihatçıları yok etmek için sert önlemler almış olmalarını, kurt kanunu şeklinde yorumlamaktadır.

Mustafa Kemal Paşa’ya İzmir gezisi sırasında yapılması planlanan suikast girişiminin ortaya çıkarılması da bir anda ülke siyasetini içinden çıkılmaz, karışık bir sürece doğru sürükler ki, bu belirsiz tablo yine aynı kavramda ifadesini bulur. Yazar, romanına neden bu ismi vermiş olduğunu, bir sohbetle Hulusi Dosdoğru’ya şu şekilde ifade etmektedir.

*“Kurtlukta düşeni yemek kanundur. Romanın konusu 1926 İzmir Suikasti gibi son derece buhranlı bir devrede geçiyor. Bunun için adımı Kurt Kanunu koyduk. Kişiyi sosyal çevresi ve bunalımları içinde ele alıyorum. Gerçekten büyük tehlikeler içinde kısıtlanmış insanların romanı bu...”*⁵³

Bu anlamda da yazarın: “Kurtlukta düşeni yemek kanundur” epigrafi ile “Kurt Kanunu” ifadesini, romandaki bu genel tabloya uygun olarak, simgesel boyutuyla kullanmış olduğu, ifade edilebilir.

Yazar, “Kurt Kanunu” ifadesinin muhatabı olarak, İttihatçıları işaret etmekle birlikte, bizce bu kavram halkçıları da karşılamış olmakla, aslında iki yönlüdür. Yani, birinci yön halkçılar, ikinci yön ise ittihatçılar açısından, bir anlam taşımaktadır. Cumhuriyetin ilanını takiben, 1923 yılında kurulan ve 1950’ye kadar iktidarı elinde bulunduran Halk Fırkası’na karşı, 1924 yılı Kasım ayında Milli Mücadele’nin önde gelen liderlerinden Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refet

⁵³ Hulusi Dosdoğru, **Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir**, s. 275.

Bele, Rauf Orbay, Adnan Adıvar Beyler'in oluşturdukları Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkasının kurulması, şimdiye kadar tek parti konumunda olan Halk Fırkası açısından bir olumsuzluk olmakla, Kurt Kanunu'nun ilk ayağını oluşturur. Yani bu devrede Kurt Kanunu'nu uygulayanlar eski İttihatçılar, bu olumsuzluğa maruz kalanlarda halkçılardır.

İttihatçılar, Mustafa Kemal'in yetkilerinin meclisçe uzatıp-uzatılmaması tartışmalarından başlayarak, mübadele yolsuzluğu ve bazı iktidar mensuplarının konumlarını kullanarak haksız çıkar sağladığı gibi konularda halkçılara yüklenmekte, hatta zaman zaman işi komitacılığa kadar götürmekle, iktidarın hareket alanını daraltmaktadırlar. İktidardan uzaklaşmış olmayı, bir türlü içlerine sindiremeyen bir kısım eski İttihatçı için, iktidar uğrunda yapılan her şey meşrudur. Kendilerine ve eylemlerine meşruiyet kazandırma noktasında da Osmanlı'ya, Hilafete, Saltanata sığınmakta, halkçıları gavur olmakla karalamaktadırlar. Bu anlamda "Kurt Kanunu" ilk başta halkçılar aleyhine işlemektedir.

Terakkiperver Partililer'in iktidarı yıpratmaya yönelik verdiği bir soru önergesi ile kızışan siyasi ortam, İzmir Suikastı girişimine Terakkiperver Parti'den destek sağlandığına dönük iddialarla iyice alevlenir. Bu saatten itibaren, Kurt Kanunu tam tersine işlemeye başlar. İktidar, Şeyh Sait isyanını ve bazı Terakkicilerin doğrudan suikast olayıyla bağlantısı olduğunu ileri sürerek, Takriri Sükûn kanunu ile 3 Haziran 1925 te bu partiyi kapatır. Bu sayede iktidar, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da tek otorite olma yönünde önündeki tüm engelleri bertaraf etmiş olmakta, yapılması planlanan devrimlerin önünü açmıştır. Tıpkı İttihatçılarda olduğu gibi, bu gurup içinde, iktidarlarını koruma hususunda yapılan her şey meşrudur. Bunlar da meşruiyet kazanma noktasında, batılılaşma idealine sığınmaktadırlar.

Romanda, simgesel boyutuyla karşımıza çıkan bir diğer kullanım " Küçük Efendi" ifadesidir. İttihatçıların eski İaşe Nazırı Kara Kemal'i tanımlamak için kullanılan bu ifadeye yer alan küçük ibaresi, eserde büyüğün zıttı anlamını karşılamamakla, simgeseldir. Bu kavramla ifade edilmek istenen, Kara Kemal'in dönemi itibarıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ikinci adamı olmasıdır. Cemiyetin lideri pozisyonunda olan Talat Paşa, cemiyet mensuplarınca "Büyük Efendi" olarak kabul edilince, Kara Kemal'e de bu isim uygun görülmüştür.

"Hemen gideceksin ...Dakka geçirmeden,, Küçük Efendimiz'i bulacaksın...Yarın akşama kadar, şeytanın bilemeyeceği bir yere saklayacaksın ...Mesele, en geç yarın öğleye doğru anlaşılır. Saçımız ak mı, kara mı önümüze düşer. O zamana kadar Kara Kemal Bey, mutlaka tehlikenin dışında bulunmalı arkadaş...

"Abdülkerim, ilk defa «Küçük Efendi» sözü üstünde durdu, tanıdığından beri, yirmi yıldır, ilk defa... «Neden kabullenmiş 'Küçük' lafını Kara Kemal Bey? Talât'a 'Büyük

Efendi' denildiğinden mi? Değiiil! Kara Kemal Beyin üstünde hiç bir zaman 'Küçük' olmaz bu laf... Tersine, haosalanın alamayacağı kadar büyür!»⁵⁴

Eserde kullanılan bir diğer simgesel ifade 'Kurban Bayramı'dır. Halkçılar İttihatçıları bütünüyle ortadan kaldırmak ve onlara bir daha nefes aldirmamak için, suikast girişiminden hareketle, çok geniş çaplı bir temizlik kampanyası başlatmışlardır. Bu süreç, eserde 1926 yılının Kurban Bayramı'na denk düşmektedir. Bu anlamda İttihatçılar, halkçıların kendilerine karşı başlattıkları bu kovalamaca-yakalama ve ortadan kaldırma girişimlerini, yukarıdaki kavramla ifade etmişlerdir.

"Bakacak Niyazi... «Meraklanmasın Küçük Efendimiz!» dedi. Bir iki güne kadar bulacak birkaç yer... - İcini çekti: - Aman ayıplamaya gelmez yavrularım. Bu fırtınaya değme yürek dayanmaz. Durumlar korkulu gayet! Dedi ki Niyazi... «Dehşet elverdi millete, bilmiş olsun Küçük Efendimiz» dedi. «Giden gitmekte izi bellisiz... Say ki göğe çekilmekte» dedi. «Suçluya suçsuz bakan hiç yok, bunu böyle bilsin» dedi, «Bu 1926 kurban bayramını başka bayramlara benzetmesin! Benim gördüğüm, bu kez koç yerine adam kurban edilse gerek ve de pek çok adam kurban edilse gerek» dedi." ⁵⁵

Romanın ikinci bölümüne ad olan "Sürek Avı" terimi de bölümde anlatılanlar dikkate alındığında simgeseldir. Avcılık terminolojisinde; Birçok avcının atlarıyla katıldığı, avı kovalayıp kuşatma esasına dayanan av olarak adlandırılan sürek avı eserde, İttihatçıların dramını somutlaştırma amacına hizmet etmektedir. İzmir Suikastı girişimi çerçevesinde sıkıştırılan, kovuşturulan, kovalanan zanlı sıfatındaki İttihatçılar etrafında daralan çember, tutuklamalar ve ardından idamlarla neticeye ulaşmıştır. Bu anlamda halkçılar, özellikle Kara Kemal ve Abdülkadir açısından eserde tam anlamıyla bir sürek avı başlatmışlardır. Romanda Halkçılar avcı, Kara Kemal ve Abdülkadir şahsında diğer tüm eski ittihatçılar av pozisyonunda karşımıza çıkmakta, bu mücadeleden de halkçılar olumlu netice almış olmakla dikkatlere sunulmaktadır.

Sonuç

Kemal Tahir, toplumsal gerçekçi çizgisi ile tarihi romanlarında ana hatlarıyla, Anadolu Türk toplumunun tarihi ve sosyal gelişim sürecinden yola çıkarak, ürün verme eğiliminde olan bir yazardır. Bu bakımdan da Kemal Tahir'in yakın dönem Türk tarihinden konusunu alan romanlarını, özellikle doğu - batı sentezi üzerine şekillendirdiği ifade edilebilir. Bir diğer deyişle, yazarın bahsi geçen bu eserlerde, Türk toplum yapısını, batı toplumlarına ait toplumsal veriler ile çeşitli açılardan karşılaştırdığı ve bizim tarihselliğimizin batının tarihselliğinden farklı olduğunu ortaya koymaya çalıştığı söylenebilir.

Kemal Tahir eserinde Osmanlı Devleti tasfiye olunurken, borçlar dahil olmak üzere, bütün maddi mirasının Cumhuriyetçiler tarafından kabul edilmesine, bin yıllık bir medeniyetin köklü sosyal ve kültürel değerler yığınınından batılılaşma

⁵⁴ Kemal Tahir, **Kurt Kanunu**, s. 36,40.

⁵⁵ Kemal Tahir, **Kurt Kanunu**, s.92.

ideali uğruna vazgeçilmesine, Osmanlı Devleti'ni parçalayan Batı ile batılılaşma sevdası uğruna uzlaşma yoluna gidilmesine, oldukça sert eleştiriler getirmektedir.

Yazar, bu romanında diğer tarihi romanlarında olduğu gibi kişisel dramdan hareketle, toplumsal dramı ve doğal olarak da kendine özgü bir kısım kuramsal tarih tezini, tarihi maddecilik ve diyalektik materyalizm felsefesine paralel bir şekilde dikkatlere sunmaya özen gösterir. Yani, Kemal Tahir, eserini İttihat Terakki, Osmanlılık, Batılılaşma ve Cumhuriyet'in kuruluşu, Osmanlı toprak düzeni gibi konularda, kendine özgü pek çok tarih tezinin okuyucuya nakil aracı haline getirmiş olmakla da dikkat çeker ve özellikle de Anadolu Türk toplumunun, yapısal özellikleri nedeniyle, kapitalist ve sınıflar arası çatışmaların yoğun olarak yaşandığı batıya entegre olamayacağının, batılılaşma ideali doğrultusunda kurulduğuna inandığı Cumhuriyetin halkla asla bütünleşemeyeceğinin ve Osmanlıyı batı toplumlarından ayıran temel ekonomik farklılığın toprak düzeni ile alakalı olduğunun da altını da çizer.

Yazar, Kurt Kanunu romanında, tüm iyi niyetlerine rağmen, Osmanlı Devleti'ne ağır hasar verdiklerine inandığı İttihat ve Terakki hareketini, dış güçlerin etkisinde bir hareket olarak ele almakta, sömürgeci batıya karşı, Osmanlı'nın devamı yönünde, yine bu güçlerden medet umulmasını da bu hareketin en büyük dramı olarak nitelemektedir. Ona göre, II. Meşrutiyet'in ilanı, II. Abdülhamid'in tahtan indirilmesi ve I. Dünya savaşı sonuna kadarki dönem, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidar yıllarını kapsamakta ve bu süreçte yaşanan olaylar, hep bir öncesini aratır nitelikteki kötüye gidişin örneklerini içermektedir. İttihatçılar, tüm iyi niyetlerine rağmen, Osmanlı Devleti'nin sömürgeci batı tarafından parçalanmasına engel olamamış, bu parçalanma ve dağılma sürecinden kendileri de büyük oranda zarar görmüş olmakla, diyetlerini ödemişlerdir.

Neticede, Kemal Tahir, yakın dönem Türk siyasi tarihinden konusunu alan ve bir takım kuramsal tezle kurgulanmış olan "Kurt Kanunu" romanında, ele aldığı tarihi sürece ilişkin oldukça yüklü tarih öğretisine yönelmiş olmakla ve Cumhuriyet dönemi Türk romanında hem eserleri, hem de kişiliğiyle, üzerinde en çok tartışılan ve tartışılmakta olan etkileri ile önemli bir romancıdır.

Bizce, "Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu" üzerinden incelemelerde bulunduğumuz "Kurt Kanunu" romanı, II. Meşrutiyet'in ilanından Serbest Cumhuriyet Fırkası serüvenine kadar ki siyasi dönemi, daha yakından tanımaya ve anlamaya yardımcı olabilecek, bir takım konularda kendine has açılımlarla okuyucuda farklı görüş açılarının oluşabilmesini sağlayacak önemiyle, halka ait maddi ve manevi değerler manzumesinin, siyasi ve toplumsal niteliklerle olan ilişkine yönelik kurgusuyla, dikkate değer bir yapı sergilemektedir.

KAYNAKÇA

- Akşin, Sina; **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitabevi, İstanbul 2001.
- Aybars, Ergün; **İstiklal Mahkemeleri, 1920-1927**, I, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1988.
- Aydemir, Şevket Süreyya; **Tek Adam**, III, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Cem, İsmail; **Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi**, Cem Yayınları, İstanbul, 1974.
- Çavdar, Tevfik; **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi, 1839-1950**, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.
- Dosdoğru, Hulusi; **Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir**, Tel Yayınları, İstanbul, 1974.
- Eroğlu, Hamza; **Türk Devrim Tarihi**, Ayyıldız Matbaası, 3. Baskı, Ankara, 1977.
- Kazım Karabekir; **İstiklal Harbimiz**, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1969.
- Kongar, Emre; **İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Moran, Berna, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990.
- Mutluay, Rauf; **1969’da Roman ve Hikayemiz**, Varlık Yıllığı, 1970, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969.
- Naci, Fethi; **Atatürk’ün Temel Görüşleri**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1968.
- Naci, Fethi; **Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1981.
- Selek, Sebahattin; **Anadolu İhtilali**, II, İstanbul, 1965.
- Tahir, Kemal; **Kurt Kanunu**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1975.
- Tahir, Kemal; **Kurt Kanunu**, Tekin Yayınları, İstanbul, 2001.
- Tahir, Kemal; **Notlar 9/ Roman Notları 3**, yay. haz. Cengiz Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1991.
- Tezel, Yahya; **Cumhuriyet Dönemi’nin İktisadi Tarihi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002.
- Tunçay, Mete; **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.
- Türkkahraman, Mimar; **Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm**, Birey Yayınları, İstanbul, 2001.
- Yücel, Tahsin; **Yazın ve Yaşam**, Yol Yayınları, İstanbul, 1982.
- Zürcher, Eric Jan; **Milli Mücadelede İttihatçılık**, çev: Nüzhet Salihoglu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1987.